

Пшемислав Павел Гжибовскі

Знайомства з Іншими

Читанка для міжкультурної освіти

impuls
OFICyna WYDAWNICZA

Патронат:

Stowarzyszenie Wspierania
Edukacji Międzykulturowej

MIEJSKI OŚRODEK EDUKACJI
NAUCZYCIELI W BYDGOSZCZY

KUJAWSKO-POMORSKIE
CENTRUM EDUKACJI NAUCZYCIELI
W BYDGOSZCZY
PLACÓWKA AKREDYTOWANA

Знайомства з Іншими

Читанка
для міжкультурної освіти

Пшемислав Павел Гжибовски
(Przemysław Paweł Grzybowski)

Знайомства з Іншими

Читанка

для міжкультурної освіти

(Spotkania z Innymi.
Czytanki do edukacji międzykulturowej)

Ілюстрації
Луцина Фіц (Lucyna Fic)

Переклад українською:
Ксенія Томанек, Софія Золочевська
Редакція перекладу українською:
Карина Вакуленко

Bydgoszcz – Kraków 2022

Редакційний комітет (Komitet Redakcyjny)
Jarosław Burczyk *голова* (przewodniczący)
Grzegorz Domek, Ewa Filipiak, Marek Kurkiewicz
Jolanta Mędelska-Guz, Krystian Obolewski
Katarzyna Sokołowska, Ireneusz Skowron *секретар* (sekretarz)

Рецензенти

д.н. Аліна Щурек-Борута (Alina Szczurek-Boruta), проф. УС – Сілезький університет у Цешині, Факультет етнології та наук про освіту
док. Бассам Аоуїл (Bassam Aouil), проф. УКВ – Університет Казимира Великого в Бидгощі, факультет педагогіки та психології

Коректор

Ксенія Томанек

Проект обкладинки та типографічне оформлення

Tadeusz Meszko

© Copyright by Przemysław P. Grzybowski (текст)

© Copyright by Lucyna Fic (ілюстрації)

© Copyright by Wydawnictwo Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego
Bydgoszcz 2022

Ця публікація не може бути повністю відтворена і розповсюджена
уривками без письмової згоди правовласника.

Utwór nie może być powielany i rozpowszechniany w całości ani
we fragmentach bez pisemnej zgody posiadacza praw autorskich

ISBN 978-83-8018-538-8

ISBN 978-83-8018-539-5 (e-book)

Wydawnictwo Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego
(Członek Polskiej Izby Książki)

Redakcja: 85-074 Bydgoszcz, ul. K. Szymanowskiego 3

tel. 52 32 66 479, e-mail: wydaw@ukw.edu.pl

<http://www.wydawnictwo.ukw.edu.pl>

Rozpowszechnianie tel. 52 32 36 730, e-mail: piotr.krawczak@ukw.edu.pl

Druk: Drukarnia Cyfrowa UKW

tel. 52 32 36 702, e-mail: poligrafia@ukw.edu.pl

Poz. 2017. Ark. wyd. 5

Зміст

Як користуватися цією книжечкою, або методичні вказівки для батьків та вчителів	7
Перше знайомство	
<i>Знайомимося з Камілою</i>	13
У світі дорослих	
Друге знайомство	
<i>Пан Яцек</i>	21
Третє знайомство	
<i>Тітка Марта</i>	27
Четверте знайомство	
<i>Давідек</i>	32
П'яте знайомство	
<i>Бабця Марися</i>	37
Шосте знайомство	
<i>Фатіма</i>	42
Сьоме знайомство	
<i>Пан Павлак і Катаринка</i>	48
Восьме знайомство	
<i>Пан Хрись</i>	53

	Дев'яте знайомство	
<i>Пані Ольга й Тереза</i>	58

У світі дітей та молоді

	Десяте знайомство	
<i>Рисек</i>	65

	Одинадцятье знайомство	
<i>Дар'я</i>	70

	Дванадцятье знайомство	
<i>Марко та Габріела</i>	75

	Тринадцятье знайомство	
<i>Едита</i>	80

	Чотирнадцятье знайомство	
<i>Роберт</i>	85

	П'ятнадцятье знайомство	
<i>Марек, Лаура та субкультури</i>	90

	Шістнадцятье знайомство	
<i>Родина Тітки Герти</i>	96

	Сімнадцятье знайомство	
<i>Кім, Алекс й Еліна</i>	100

<i>Післямова автора</i>	105
-------------------------	-------	-----

Як користуватися цією книжечкою, або методичні вказівки для батьків та вчителів

Тексти, представлені в книжечці «Знайомства з Іншими», призначені для дітей віком від 6 до 10 років. Вони можуть слугувати родині для домашнього читання або вчителям у ролі методичної допомоги на уроках та позакласних заняттях. Тексти являють собою коротенькі історії із закінченням, що містить мораль.

У цих історіях відображається позитивний, ідеалізований образ дійсності, описаної Камілою – маленькою дівчинкою, яка під опікою найближчих (батьків та дідуся) зустрічає різних людей, аби в діалозі з ними відкрити для себе широкий світ.

Інші, яких зустрічає Каміла, - це люди, які через певні обставини відрізняються від оточення, їх подекуди сприймають як дивних, нетипових, а тому вони часто стають предметом зацікавлення, темою пліток або неправдивих та образливих поглядів, які через стереотипи є розповсюдженими в повсякденних розмовах, телевізійних програмах, статтях у пресі тощо. Кожна дитина так чи інакше зустрічає Інших. Її натуральною реакцією може бути здивування й бажання поставити питання щодо побаченого.

У наступних історіях Каміла (а з нею й читачі) знайомиться з людьми з інвалідністю, хворими, в поважному віці, з людьми, які походять з інших народів та культур, з тими, хто сповідує інші релігії, хто характеризується неподібними поглядами на життя й можливостями розвитку. Їхня ситуація зазвичай є наслідком подій минулого, які сформували їхній характер, погляди на світ, вплинули на поведінку. Каміла розу-

міє, що не всі люди однакові. Через їхню відмінність їх можуть любити або ні, вбачати в них позитивних героїв або «поганців». Їхня присутність викликає приємну цікавість або пробуджує невпевненість, побоювання й страх.

Каміла шукає відповіді на питання, що з'являються під час знайомства з Іншими, шукає способи подальшої комунікації з ними. Поступово вона дізнається про умови, в яких може сформуватися відмінність. Завдяки цьому їй стає легше зрозуміти цих Інших. Вона дійшла висновку, що відмінність у поглядах, поведінці чи життєвих позиціях її знайомих (навіть якщо її майже не помічають деякі люди) є звичайною рисою людства, з якою треба вміти справлятися кожного дня.

Ключові аспекти виховання, що є основою кожної історії, – це **толерантність, повага до відмінності та переконання в потребі пізнати іншу людину**, перш ніж сформувати думку про неї та оцінити її поведінку. Завдяки описам знайомств з Іншими та наявній моралі ці історії навчають того, що, навіть якщо якась особа здається нам дивною у своїх поглядах, не варто її дискримінувати й виключати з кола знайомих, друзів та рідних. Треба її краще пізнати, а, зорієнтувавшись у її проблемах і потребах, подати руку допомоги та підтримати своєю присутністю, розмовою й усмішкою. Це ті речі, емоції, якими кожен, навіть дитина, може поділитися з іншою людиною, особливо з тією, яка цього потребує.

Тематика історій **може зацікавити також і менших дітей**. Рішення про те, чи є вони вже настільки розвиненими, аби їх можна було ближче познайомити з представленими проблемами, має належати батькам і вчителям, які, спостерігаючи за дитиною, аналізуючи її цікавість до світу й діапазон доступу до інформації про щоденні справи старших (наприклад, можливість дивитися телевізор без контролю дорослих, підслуховування розмов старших братів і сестер та батьків), зможуть оцінити, чи дитина вже знає відповідні вирази й теми, цікавиться ними, ставить питання про них, намагається краще зрозуміти тощо. Якщо так, тоді можна розпочати з нею дискусію, скориставшись обраною історією.

Знайомства з Іншими в школі можуть стати **науковою допомогою в реалізації авторської програми** виховання в галузі

міжкультурного й громадянського, історичного й регіонального навчання. Із кожною історією можна працювати у різних площинах шкільного середовища – як в макро (міста, регіону й країни), так і мікро (родини, кола друзів і знайомих учнів).

Перед тим, як віддати книжку в руки дитини, батьки й вчителі мають вирішити чи сприймати її зміст вибірково, чи поступово знайомити юного читача з наступними темами в певних проміжках часу. Можна також прочитати її «на одному диханні», за умови, що кожне читання буде супроводжуватися рефлексією та розмовами про її героїв. Після спільного читання з дитиною варто запитати її, чи розуміє вона зміст історії, а в разі сумнівів доповнити або пояснити складні теми. в іншому випадку дитина може сприйняти героїв історій не як приклади реально існуючих осіб, а як фантастичні постаті, які можна порівняти з міфічними створіннями чи вигаданими істотами з мультфільмів (проблеми яких є вигаданими).

Під час дискусії варто звернути увагу дитини на той факт, що в її оточенні є люди дуже подібні до описаних у цих історіях, що так чи інакше вона з ними зустрінеться й може мати подібні рефлексії, як мала Каміла. Важливо підготувати дитину до контакту з відмінністю (також і власною), підтримати формування в ній позитивного сприйняття ситуацій Інших у різних обставинах, знайти можливості до діалогу, ефектами якого будуть взаємне пізнання й толерантність.

Інші інтригують, часто пробуджуючи різкі емоції, упереджене й недружелюбне ставлення. Про деяких із них не згадують при дітях, зараховуючи їхнє життя до сфери табу, що стосується лише дорослих. Але що ж робити, коли дитина починає про них питати, що стає доказом того, що вона помітила їхнє існування, і це викликало в ній цікавість? Що зробити, коли виявляється, що в її очах Іншим є хтось із близького оточення? а може, й вона сама сприймається як Інший у своєму оточенні або її такою вважають?

Кожна історія та проведена після читання спокійна й предметна дискусія дозволяють надати дитині серйозні й вичерпні відповіді на її запитання щодо інколи незручних навіть для дорослого тем. Варто докласти зусиль, аби не пропустити можливості поговорити про претекст читанки, перш ніж дитина

сама дізнається про деякі речі (це може бути вульгарно, поверхо-во чи ідеологічно), наприклад, від старших друзів, з телеба-чення, інтернету або людей, яким би ви свідомо не довірили виховання своєї дитини. Ця книжечка може вам допомогти.

Ідеєю міжкультурного навчання, з якою пов'язані всі історії, є знайомство з Іншим – початок діалогу з ним, пізнання його світу, особисте переживання його відмінності й розуміння того, чому він є саме таким. Тільки на цій підставі неприязнь і страх можуть поступитися місцем доброзичливій цікавості й дружбі. Тільки завдяки поступовому знайомству й прагненню до розу-міння можна **відкрити Іншого як людину та полюбити його**.

Ось список проблем, виховних аспектів і понять, пов'язаних з історіями «Знайомств з Іншими»:

- *Перше знайомство* – знайомимося з Камілою: багатство імен, нетипова поведінка, хвороба, плітка.
- *Друге знайомство* – Пан Яцек: різниця у віці й статі, старість, психічна хвороба, нетиповий зовнішній вигляд та поведінка, самотність, війна, концентраційний табір, смерть, страж-дання під впливом спогадів.
- *Третє знайомство* – Тітка Марта: нетиповий зовнішній вигляд та поведінка, соціальна ізольованість, самотність, смерть, психічна хвороба, депресія, страждання під впливом спогадів.
- *Четверте знайомство* – Давідек: негативні стереотипи, ксе-нофобія, дискримінація, антисемітизм, війна, смерть, Голо-кост, Міжнародний Комітет Червоного Хреста, Марш живих.
- *П'яте знайомство* – Бабця Марися: старість, нетипова пове-дінка, втрата пам'яті, хвороба, нетримання сечі, зубні про-тези, смерть, страждання під впливом спогадів.
- *Шосте знайомство* – Фатіма: ксенофобія, різні релігії, теро-ризм, соціальна ізольованість, дискримінація, негативні сте-реотипи, маніпуляція громадською думкою, плітка.
- *Сьоме знайомство* – Пан Павлак і Катаринка: дім опіки, ста-рість, інвалідність, нетипова поведінка, бідність, самотність, страждання під впливом спогадів, психічна хвороба, параліч.
- *Восьме знайомство* – Пан Хрись: бездомність, залежність, алкоголізм, домашнє насилля, нетипова поведінка й зовніш-

ній вигляд, соціальна ізоляція, негативні стереотипи, непередбачуваність поведінки, самотність.

- *Дев'яте знайомство* – Пані Ольга й Тереза: різниця статі й способів життя, партнерські стосунки, гомофобія, негативні стереотипи, дискримінація жінок, приниження, притиснення, викрадення, неурядові організації, фемінізм.
- *Десяте знайомство* – Рісек: нетиповий зовнішній вигляд та поведінка, ожиріння, руде волосся, окуляри, дискримінація, виключення, хвороба, самотність.
- *Одинадцятьте знайомство* – Дар'я: нетиповий зовнішній вигляд та поведінка, роми, бідність, голод, крадіжка, негативні стереотипи, упередженість, дискримінація, діти вулиці.
- *Дванадцятьте знайомство* – Марко та Габрієла: прийомна сім'я, хвороба, голод, кров, ВІЛ/СНІД, негативні стереотипи, упередженість, дискримінація.
- *Тринадцятьте знайомство* – Едита: багатство, самотнє батьківство, розлучення, маніпулювання знайомими, плітка, самотність.
- *Чотирнадцятьте знайомство* – Роберт: нетиповий зовнішній вигляд та поведінка, рак, смерть, негативні стереотипи.
- *П'ятнадцятьте знайомство* – Марек, Лаура та субкультури: молодіжні субкультури, нетиповий зовнішній вигляд та поведінка, конфлікт поколінь, негативні стереотипи, насилля.
- *Шістнадцятьте знайомство* – Родина Тітки Герти: смерть, війна, різні мови та релігії, пам'ять про предків, негативні стереотипи й упередження.
- *Сімнадцятьте знайомство* – Кім, Алекс і Еліна: біженці, війна, стихійне лихо, катастрофа, бідність, расизм, дискримінація, соціальна ізоляція, неурядові організації, інвалідність, смерть, страждання під впливом спогадів.

Сподіваюся, що Ви позитивно відреагуєте на таку форму читання.

Пшемислав Павел Гжибовскі

Перше знайомство

Знайомимося з Камілою

Добрий день! Мене звати Каміла. Мої Батьки та Дідусь звать мене Міла, але лише тоді, коли я слухняна. Коли я бешкетую або забагато вередую, вони звертаються до мене Каміла. Мені здається, що так моє ім'я звучить аж занадто серйозно. Ви теж так думаете? Хоча на світі, мабуть, є якась принцеса Каміла, і, може, було б добре, якби і мене колись так називали. Я ще про це подумаю.

Найбільше мені подобається ім'я Кама. Матуся каже, що, так само як і Міла, це зменшувальна форма мого імені, тому я можу вживати їх обидві – усі все одно зрозуміють, що це я. Отже, для друзів, однокласниць та навіть вчительки я – Кама. Це незвичайне ім'я! Напевно, і твоє ім'я є незвичайним, а навіть якщо це не так, ти можеш вигадати собі будь-

яке, яке забажаєш, і, коли ми зустрінемося, я буду тебе так називати. Обіцяю.

У всьому, окрім оригінального імені, я звичайна дівчинка, найзвичайніша на світі. Я люблю читати книжки з малюнками, кататися на роликах та дивитися телевізійні програми про тварин. Коли я виросту, Батьки куплять мені собаку або kota... Або морську свинку! я ще не знаю, якою тваринкою буду опікуватися, бо щохвилини мене цікавить щось нове – мені складно визначитися. Я навчаюся у початковій школі, а після того, як зроблю всі домашні завдання, гуляю з подружками у сквері біля дому. Я обожнюю помідорову зупу та салат «мізерія». Також я люблю свій светр у кольорову цяточку, який мені колись зв'язала Бабуся. Моя Бабуся померла, бо вона вже була старенька та втомлена. Тому ми з Батьками часто відвідуємо Дідуса, який зараз живе сам і якому дуже сумно. Бабусю звали Каміла, й Матуся каже, що саме від неї мені дісталось моє ім'я. Але, коли я народилася, Бабуся ще була жива, тож як мені могло дістатися її ім'я? я не можу цього зрозуміти, але колись я ще розпитаю Батьків – тоді все стане на свої місця.

Я обожнюю їздити до Дідуса в село! Мені трохи не подобається, коли, вітаючись зі мною, він коле мене у щічку своєю гострою бородою та обіймає так міцно, що мені стає боляче – але потім з Дідусем чудово. Колись він був справжнім мандрівником. Він працював редактором у кольоровій газеті та подорожував по світі, розмовляв із людьми, робив фотографії, а пізніше все це описував або розповідав по радіо. Усе це він робив завдяки есперанто – міжнародній мові, за допомогою якої можна порозумітися з усіма на світі та мати багато друзів.

Дідусь каже, що світ – великий, гарний та таємничий. Так чудово, коли він дістає свої альбоми з фотографіями та розповідає, що на них зображено. Звичайно, подібні речі можна побачити на телебаченні, але це зовсім інше. Слухати Дідуся набагато приємніше, адже з ним можна пожартувати – та й він не робить перерви на рекламу. Дідусь усе повторює, що я така ж балакуха, як і він, і за це він мене ще більше любить. Смішний у мене Дідусь, правда?

Завдяки нашим розмовам, я вже знаю, що на світі живуть різні люди. Бувають малі, як сусідка Агатка, яку зранку відводять до дитячого садка, або великі, такі високі й у величезних чоботах, як мій Татусь. Бувають старші, як Пан Ірек, що живе навпроти, або Дідусь, і молодші, як Емілька з першого поверху, в якої минулого тижня випав молочний зуб. По-різному всі й виглядають. Хтось має щічки рум'яні, як булочки, наприклад, нічний сторож Пан Генек, який у неділю любить їсти багато вареників. Інші – худенькі та мають на носі прищі – ось, хоча б Кристіан із гімназії, який так дивно розмовляє та червоніє, коли повз нього проходить якась дівчина. А ще деякі живуть у далеких країнах і взагалі не знають нашої мови! Когось ми любимо, когось – ні. Я не знаю, чому. Часом, коли я когось не знаю, я думаю, що не варто обдаровувати його своєю симпатією, але, коли я вже знайомлюся з цією людиною, зазвичай вона виявляється цілком милою. Наприклад, колись я не любила Пана Ірка, бо він має великого пса, а коли виходить у коридор, то голосно кашляє – навіть вночі. Інколи я від цього прокидалася й боялася сказати йому «Добрый день». А ще дорослі хлопці в сквері казали, що Пан Ірек, мабуть, є якимсь злочинцем, бо нормальна людина не ходитиме на прогулянку з псом вночі, або коли йде дощ.

Одного разу під час нашої прогулянки з батьками Пан Ірек підійшов до нас і виявилось, що він цілком нормальний. Він навіть дозволив мені погладити свого пса! Пізніше Татусь мені пояснив, що, коли Пан Ірек був молодий, він працював на заводі та захворів на астму. Це така хвороба, через яку люди часто кашляють, проте нею не можна заразитися. Лікар порадив Пану Ірку гуляти з псом, коли йому тяжко дихати. Тепер я вже не боюся Пана Ірка, інколи ми навіть розмовляємо в сквері про його пса.

Я би хотіла розповісти тобі кілька історій про людей, які мають різні проблеми. Може, трошки більші, ніж інші. Ще нещодавно, якби я когось із них зустріла, мабуть, я б думала про них, як спершу про Пана Ірка, та боялась б із ними навіть розмовляти. А виявляється, вони просто незвичні! Не тому, що мають незвичайні імена, як моє, а тому, що їхнє життя склалося нетипово. Вони відрізняються від більшості з нас, а через це вони є ще більш цікавими – як герої казок для дітей.

Якщо ти не одразу все зможеш зрозуміти, коли будеш читати або слухати ці історії, попроси про допомогу Батьків, вчительку в школі, свого Дідуся (якщо маєш його) або когось, кому довіряєш. Зараз, зараз, як там було? Давним давно... За горами, за лісами... Еее, краще не так. Адже ці історії могли статися зовсім нещодавно, навіть коло тебе!

У СВІТІ ДОРΟΣЛИХ

Друге знайомство

Пан Яцек

Міхал живе в тому ж селі, що й мій Дідусь. Він старший за мене на рік і через це страшенно задирає носа. З ним нема про що розмовляти, бо в нього в голові самі машини та комп'ютерні ігри. Але часом, коли в Батьків є свої справи з Дідусем, я граюся навіть з Міхалом, бо в мене тут зовсім нема подружок. Інколи навіть нудний хлопець стає в пригоді.

У Міхала є прадідусь, який, мабуть, є найдивнішою людиною у світі! Спершу я взагалі не знала, що то його прадідусь, бо всі називають його Пан Яцек. І родина так каже, і сусіди, і листоноша – всі. Міхал стверджує, що так було завжди, відколи він себе пам'ятає.

Пан Яцек ні до кого не відгукується, тільки дуже дивно споглядає, ніби нічого не бачить. Мені здається, що він взагалі не усміхається, тільки тяжко зітхає. Не дивлячись на те, що на дворі тепло, він завжди носить вовняну шапку

й куртку. Цікаво, еге ж? Колись я спостерігала за ним через дірку в паркані, й мені здалося, що він розмовляв із самим собою або з кимось невидимим. Я сама не розумію, як так може бути. Може, деякі люди розмовляють з особами, яких не бачать інші? Може, то якісь духи? Ой-ой, я страшенно цього боюся! А Пан Яцек, мабуть, що ні.

Коли на вулиці гарна погода, він зазвичай сидить на лавці перед домом та їсть сухий хліб. Я знаю, що це дуже здорово. Мама каже, що завдяки скоринці від хліба можна мати міцні зуби та гарну шкіру. Але Пан Яцек вже не має зубів, бо він дуже старий – старший навіть за мого Дідуса. Та й на стан його шкіри хліб, здається, не впливає, бо він завжди має червоний ніс, щоки та вуха. Коли я сказала Мамі, що в Пана Яцека обличчя, як у святого Миколая без бороди, вона трохи занервувала та сказала, що деякі люди можуть так виглядати, і з того не можна сміятися. Але ж я не сміялася!

Часом буває, що Пан Яцек раптово встає з лавки та починає десь бігти, ніби від когось тікає. І так він біжить, біжить, біжить ... аж в якийсь момент ховається в кущах біля магазину або під лавкою на автобусній зупинці. Батьки Міхала в такі моменти дуже хвилюються та шукають його по всьому селі. А коли знаходять, мусять довго його переконувати, що він вже може повернутися додому, що він у безпеці.

Міхал тоді буває сам не свій та навіть не виходить на двір, бо друзі надокучують йому та кажуть, що в його родині є божевільний – а якщо Пан Яцек божевільний, то й Міхал, напевно, також буде. Бідний Міхал!

Я запитала Дідуса, що саме не так із Паном Яцеком та чи справді Міхал може збожеволіти? Дідусь спершу потер

свою бороду (він завжди так робить, коли над чимось замислюється), потім дістав з полиці книжку з чорно-білими малюнками. На них були зображені ніби коридори з колючого дроту, солдати з гвинтівками й багато людей в одязі, подібному до смугастих піжам. На фотографіях були навіть малі діти, дуже худі та перелякані. Я не могла б на самоті дивитися на ці фотографії. Однак, Дідусь усе мені спокійно пояснив. Він розповів, що, коли Пан Яцек був молодий, була війна. Одного разу прийшли погані люди, забрали його та його родину й закрили їх у концентраційному таборі. Це така спеціальна в'язниця для багатьох різних людей – хоча вони нічого поганого й не зробили. Солдати наказували їм працювати й довго стояти в шерензі на морозі, й давали їм дуже мало їжі. Багато хто з тих людей помер або тяжко захворів.

Саме в такому таборі Пан Яцек відморозив собі ніс та щоки – саме тому сьогодні він має таке негарне обличчя. Декілька років там він голодував, а коли нарешті повернувся додому, дуже тішився, що може щодня щось їсти. Однак, з ним, напевно, щось сталося, й відтоді він завжди боїться, що забракне їжі. Тому він часто їсть хліб.

У тому таборі загинули майже всі його близькі та друзі. Вартовий застрелив із гвинтівки його маму, а Пан Яцек, який був тоді маленьким, побачив це й запам'ятав. Колись він сказав Дідусеві, що він і досі мріє з нею поговорити. Інколи йому навіть здається, що мама до нього повернулася, стоїть поряд, а тому він розповідає їй про свої переживання. У погані дні, коли спогади особливо сильні, а уві сні з'являються лихі люди, Пан Яцек ніби знову стає дитиною й тікає від картин минулого, ховається, так, як він це робив у таборі, коли хтось хотів його скривдити.

Тепер я вже знаю, що не можна казати, що Пан Яцек – божевільний. Це дуже негарно. Він багато пережив, і йому складно позбутися своїх спогадів. Саме тому він поводить себе дещо дивно, проте він є доброю, чутливою людиною, історія життя якої може бути повчальною для кожного з нас.

Навіть якщо хтось поводить себе не так, як інші, це не означає, що він поганий і його треба уникати. Люди, які багато пережили, потребують особливо багато тепла й усмішки. Навіть якщо вони не хочуть розмовляти, вони, напевно, будуть дуже задоволені, якщо ми їх підтримаємо. Завдяки цьому вони будуть почуватися люблячими і щасливими.

Трете знайомство

Тітка Марта

Завтра мій день народження! Не можу дочекатися цього дня, бо Батьки, як завжди, організують мені свято. Буде торт зі свічками, дзбаник лимонаду,

пісенька «Сто лат» та гості. З усього цього найбільше я люблю саме прихід гостей, бо рідко вдається зібрати в одному місці всіх, кого люблю, – хіба що на великі свята. Усі приходять гарно вдягнені, пахучі, приносять квіти, може, якийсь подарунок. Як це приємно!

Інколи я ходжу разом із Батьками в гості до різних людей: до Бабці Марисі, яка мешкає на іншому березі річки, до Дідуся, ще до кількох тіток і дядь. У них у гостях я можу гратися з двоюрідними сестрами, їсти морозиво, переглядати гарні книжки та фотографії. Зазвичай ми бавимось окремо, а дорослі сидять у великій кімнаті, курять та розмовляють про надзвичайно нудні справи: про політику, телевізійні серіали та гроші.

Я маю чудову родину. Я люблю всіх її членів. Звичайно, когось більше, когось менше. Але дорослі, мабуть, не відчувають симпатії до Тітки Марти, бо вона якась дивна. Вона завжди вдягається в чорне, рідко приходить у гості, а коли вже приходить, майже взагалі не відгукується, сидить у кутку або самотньо дивиться у вікно. Вона не завжди залишається до кінця зустрічі – йде, не попрощавшись. Я помітила, що дорослі інколи говорять про неї пошепки, а деякі навіть сміються. Це дуже сумно, адже ми родина!

Тітка Марта – старша сестра Татуся. Татусь каже, що вона мала тяжке життя, і тому зараз вона ніби квітка. Коли для неї засвітить сонце та настають кращі дні, Тітка Марта мов розквітає, починає усміхатися й розмовляти, виходить із дому та опікується трояндами в садку або допомагає сусідці в магазині овочів.

Проте часто буває зовсім інакше. Тітка Марта замикається в собі, стискається й ховається від усього світу, як

квіти, які перед грозою або ввечері складають пелюстки. Тоді вона зашторює вікна, не відповідає на дзвінки, протягом кількох днів не виходить із дому. Татусь каже, що вона, напевно, хоче побути наодинці зі своїми думками та спогадами, що вона дуже втомлена від життя й потребує часу, аби знову мати сили бути серед людей.

Я не розумію, як так може бути. Адже вона завжди є тут, серед людей! Проте дійсно, якщо подивитися на неї, здається, ніби її немає або вона не хоче бути тут. Це не проста справа. Татусь пояснював мені, що це називається депресія. Це така хвороба, яку лікують протягом багатьох років, проте дуже часто таблетки не допомагають, і людина справді стає ніби квіткою. Депресією не можна заразитися. Люди хворіють на неї, коли в їхньому житті стається щось страшне, вони не можуть впоратися з якимись обов'язками або раніше вони мали інші тяжкі хвороби.

Тітка Марта колись мала чоловіка та двох дітей. Вони були звичайною родиною, в якій кожен мав свої справи та обов'язки, але найбільше цінувалися спільні приємні моменти. Одного дня вони їхали машиною до моря. Коли вони вже під'їжджали на місце, почався дощ – і дорога стала слизькою. У якийсь момент із-за повороту в їхньому напрямку виїхала велика вантажівка, і, коли Тітка намагалася її оминати, машина потрапила на слизьку ділянку дороги – сталася страшна ДТП. Врятувалася лише Тітка Марта, хоч і була тяжко поранена.

Навіть після того, як вийшла з лікарні, вона довго не могла згадати, що саме трапилося. Але нарешті вона зрозуміла, що там, на дорозі, вона втратила всіх своїх близьких. Тоді вона зовсім зламалася та почала звинувачувати

себе в тому, що сталося. Вона повторювала, що саме вона мала загинути, що це несправедливо, бо їх вже немає, а вона тепер повинна з цим жити. Якби лікарі не виписували їй спеціальних таблеток та багато не розмовляли б із нею, вона, мабуть, зробила б щось погане.

Відтоді Тітка завжди вбирається в чорне. Коли вона дивиться на дітей та усміхнених людей, вона згадує свою родину – і їй стає сумно. Бувають дні, коли вона взагалі не хоче вставати з ліжка, рухатися, навіть дихати. Вона всього боїться і не хоче жодних змін. Усе навколо її дратує, нервує та викликає біль. У такі хвилини вона тікає до своїх спогадів, думками сягає дуже далеко й хоче лише спокою.

Я б хотіла, щоб Тітка Марта прийшла до мене на день народження, аби хоча б того дня їй світило сонце. І щоб вона не плакала, коли ми будемо сміятися. Татусь, напевно, був би щасливий.

Якщо одного дня хтось перестає відгукуватися до інших, поводить себе не так, як раніше, це не означає, що слід його сторонитися. Може, він має депресію та шукає нової дороги до людей, яких у глибині серця все ще кохає? Він потребує особливо багато уваги й тепла, аби знову почати тішитися життям.

Четверте знайомство

Давідек

Кілька днів тому Матуся повідомила, що до нас на обід завітає гість із закордону. Його звати Давідек, він мешкає в Ізраїлі. Він приїде до Польщі, аби взяти участь у Марші живих (це захід для людей, що прагнуть миру на світі). Взагалі він вже давно не малий хлопчик. Тільки Дідусь, який знає його ще з дитинства, завжди називав його Давідек – так воно й залишилось. Я трошки боялася тієї зустрічі, бо він – єврей.

Нещодавно до нашої школи прийшли студенти й принесли багато карток із табличками. Учителька попросила, аби ми чесно відповідали на їхні питання, тому що це називається наукове дослідження – і якби ми жартували, студенти отримали б погану оцінку. Кожен із нас трохи боявся того дослідження, бо пізніше нам могли б зробити уколи! Але вчителька пояснила, що це така поважна назва, а студенти будуть із нами лише розмовляти.

Студенти питали, з людиною якої національності ми б хотіли провести канікули або прожити в одній кімнаті в таборі відпочинку. Звичайно, більшість дітей обрала американців й англійців, адже з ними можна навчатися англійської мови – і пізніше отримати гарну роботу. Коли студенти запитали, з ким ми б не хотіли бути в одній кімнаті, багатьом із нас складно було відповісти. А тому ми підслухали (зовсім трошки, бо так негарно робити!), що відповідали хлопці, яких опитували першими. Вони казали, що найгіршою ситуацією було б мати у своїй кімнаті жида або німця.

Раніше я не зустрічала жодного жида. Проте інколи я чую, як у школі деякі діти так обзиваються. А ще на автобусній зупинці хтось зробив напис: «Легія – пани, Краковія – жиди. Жид – твій ворог». Татусь каже, що футбольні вболівальники роблять так на зло протилежній команді, вони пишуть або вигукують такі слова, хоча більшість із них не знає євреїв. Це дещо нерозумно, еге ж? Бо якщо ти не знаєш когось, то як можеш стверджувати, що він поганий і ворожий!

Євреї – це такі ж люди, як французи, поляки, німці або американці, а їхній народ має дуже цікаву історію. Давним-давно вони жили в країні, про яку оповідає Біблія (це найпопулярніша книжка світу). Вони займалися торгівлею та вміли чудово писати. Євреї багато подорожували й осіли в багатьох країнах. Проживають вони там і до сьогодні, часто мають дві національності (це означає, що вони одночасно можуть бути, наприклад, євреями та поляками) й знають кілька мов. Це чудово, ви погоджуєтесь зі мною?

Погані люди заздрили євреям, а тому часто переслідували їх. Вони навіть хотіли їх усіх знищити. У школі я діз-

налася, що це називається Голокост. Дідусь розповідав мені, що під час війни, коли Матусі й Татуся ще не було на світі, багато євреїв проживало в тому ж селі, що й він сам. Одного разу приїхали солдати на мотоциклах, спалили домівки євреїв, а їх самих вбили або вивезли в невідомому напрямку. Коли вже стало спокійніше, пізно вночі хтось тихенько постукався до дому Дідуся. Це був Давідек – його приятель зі школи. Серед усіх євреїв, які мешкали в селі, лише йому вдалося врятуватися, тому що, саме тоді, коли солдати стріляли, він сховався в лісі.

Прадідусь та Прабабуся, які тоді були ще молоді, дали Давідкові їжу та заховали його в стодолі. Вранці вони покликали до себе всіх домашніх і сказали, що Давідек буде жити з ними. Однак, погані люди шукають його, тому він повинен спати в коморі для картоплі та не виходити звідти – хіба що вночі й лише на хвилинку. Нікому не можна було говорити про нього, бо, якби погані люди дізналися, вони б вбили не лише Давідка, а й усіх у селі та

Давідек тихенько сидів у коморі. Прабабуся таємно носила йому їжу, а коли він хворів, відпускала з ланцюга пса, аби він гарчав біля дороги на перехожих і заглушав кашель хлопця. Коли війна скінчилася, забрати Давідка приїхала пані з Міжнародного Комітету Червоного Хреста (такої організації, яка підтримує людей, що опинилися в складних обставинах) та допомогла йому виїхати до дяді в Ізраїль. Відтоді протягом багатьох років про Давідка не було жодної звістки. Дідусеві часто снилося, як вони разом граються в лузі. І лише нещодавно йому надійшов лист з Ізраїля. Дізнавшись, що Давідек приїде до Польщі, Дідусь запросив його до нас.

Давідек виявився дуже милим. Він довго вітався з Дідусем, й вони обидва плакали від зворушення, коли пішли подивитися на комору, в якій Давідек провів кілька років. Пізніше він оповідав нам про Ізраїль, показував фотографії своєї родини та дитячої лікарні, в якій він працює. У нього є онучка Сара, мого ж віку. Я розмовляла з нею хвилинку телефоном, можливо, ми зустрінемося під час канікул. Я зовсім не розумію, чому б я мала їх боятися або не любити!

Навіть якщо про деяких осіб кажуть, що вони погані, це не означає, що це правда і їх варто уникати. Іноді негативні погляди необґрунтовано повторюються протягом тривалого часу – проте в них немає навіть краплі правди. Кожен народ має різних людей, а тому оцінювати їх можна лише тоді, коли ти їх особисто зустрінеш та добре пізнаєш. Краще не переповідати неперевірені історії, адже таким чином можна когось скривдити – та й виявитися брехуном.

П'яте знайомство

Бабця Марися

Учора ми були в Бабці Марисі, аби привітати її з Днем Матері. Мій Татусь – її син, а тому вона одночасно є мамою та бабусею. Отже, її можна вітати з двома цими святами. Як це чудово, так?

Бабця Марися – вже дуже стара. Вона старша навіть за Дідуся. А тому вона не все може робити так, як колись. Бабця повільно ходить і їсть; читає книжку через збільшувальне скло, а в магазині довго думає, перш ніж щось купити. Вона довго роздивляється один сирок, потім інший, наступний – і врешті купляє той, який взяла до рук першим. На касі Бабця довго розмовляє з касиркою й перераховує гроші з гаманця. Коли хтось у черзі дуже поспішає, він кричить на Бабцю погані слова.

Татусь каже, що Бабця Марися має свій маленький світ і в ньому живе, так ніби ніщо інше не існує. Про що б ми не розмовляли, вона завжди згадує щось зі своєї молодості.

сті й починає розповідати. Інколи це дуже смішно, бо вона про ті ж самі речі оповідає кілька разів. Тоді ми разом сміємося й добре знаємо, чим скінчиться кожна історія. Проте Бабця все одно полюбляє нам щось розповідати. А коли вже почне, складно її перервати.

Бабця чудово пам'ятає одні речі, а про інші швидко забуває. Вона може довго згадувати пережите в школі й те, що колись прочитала в книжках або побачила на телебаченні. Однак, вона не пам'ятає, куди годину тому поклала окуляри або що було вчора на обід. Іноді коли ми виходимо разом на прогулянку або до магазину, вона за хвилину питає, куди ми йдемо – та навіть губиться на вулиці.

Татусь дуже боїться, що колись Бабця Марися забуде щось важливе, наприклад, закрити воду або вимкнути плиту. Тому всюди в її домі висять кольорові картки, які нагадують, що треба зачинити двері, загасити світло, а перед виходом перевірити кухню та ванну кімнату. Татусь також купив їй спеціальний годинник, який пищить та нагадує, коли вона має прийняти ліки.

Звичайно, Бабця сама б не впоралася зі своїми потребами. Тому щодня або Татусь, або Матуся, або якась із тіток приходять, аби допомогти їй перевдягнутися, прибрати в домі, купити продукти, приготувати їжу. Бабця завжди дуже тішиться й зустрічає їх так, ніби вони давно не бачилися.

Бувають дні, коли Бабця погано себе почуває. Говорить, що їй ломить кістки. Тоді вона з паличкою ходить по дому, вдягає теплий светр та вовняні штани – навіть якщо на вулиці та в домі тепло. Дідусь мені пояснив, що люди старшого віку люблять, щоб їм було тепло. Також вони обожають солодощі. Бабця Марися завжди додає в чай багато

конфітюру або меду, а в шафці має велику банку зі смачними тістечками.

Часом буває так, що вона не встигає дістатися вбиральні й мочиться в труси. Їй стає дуже прикро й соромно, бо тоді вона неприємно пахне – та треба прати одяг. Нещодавно Матусі спало на думку купити Бабці спеціальні підгузки для дорослих. Їх вдягають на ніч або день, а коли вони стають брудними, їх можна викинути. Спочатку Бабця не хотіла їх носити та дуже нервувала, але зараз вона до них звикла – так само як колись до штучних зубів.

Бабця Марися має штучні зуби! Татусь пояснював мені, що це називається зубний протез. На ніч Бабця дістає ці зуби й тримає їх у склянці з водою. А коли вранці встає, вкладає їх собі до рота й приклеює спеціальним клеєм, аби вони не випали. Завдяки цьому вона може їсти моркву або хліб зі скоринкою. Коли Бабця в доброму гуморі, вона дістає свої зуби та лякає мене. Це дуже смішно!

Я дуже не люблю, коли Бабця Марися каже, що скоро помре, а я тоді зможу взяти собі її книжки та намисто. Адже я зовсім їх не хочу. Я хочу, аби Бабця жила якнайдовше. Проте вона говорить, що вже хотіла б померти, адже тоді вона зустрінеться на небі зі своїми батьками, з чоловіком та друзями зі школи, які вже давно померли. Я думаю, що Бабця дуже за ними сумує. Вона часто цілий день переглядає альбоми зі старими фотографіями, тяжко зітхає, інколи навіть плаче. У її домі дуже багато різних старих предметів.

Мені сумно, коли я бачу, як тяжко жити Бабці Марисі. Мені складно навіть уявити собі, що невдовзі вона може померти. Але Дідусь каже, що треба це прийняти, бо люди – ніби листя на деревах. Навесні вони народжуються, гар-

нішають, дозрівають, але одного дня настає осінь, і вони починають старіти. Вони висихають, слабнуть і морщяться – і їх зриває вітер. Вони залишаються в наших спогадах та на фотографіях. Ми будемо думати про них у місцях, де бували разом. Про них нам будуть нагадувати предмети, які їм належали.

Навіть якщо хтось старішає, не може робити багатьох речей, як колись, живе спогадами та часто говорить про смерть, не варто його критикувати – навіть якщо його поведінка засмуває нас. Старість і смерть чекають на кожного – цього не можна змінити. А тому важливо тішитися кожною хвилиною разом із людьми, яких ми любимо.

Шосте знайомство

Фатіма

Останнім часом Дідусь має неймовірно багато справ. До того ж до нього приїздить Фатіма – студентка, яка пише магістерську роботу. Це таке велике домашнє завдання, яке, якщо його добре виконати, приносить тобі диплом про закінчення університету. Фатіма запитує Дідуся про його подорожі, про людей, яких він зустрів у далеких країнах, про їхні звичаї та пісні. Пізніше вона це все записує, а до спеціального альбому вклеює кольорові фотографії. Коли я буду доросла, я також буду студенткою й напишу магістерську роботу!

Фатіма завжди носить на голові хустку. Дідусь пояснив мені, що це відзнака її релігії, бо Фатіма – мусульманка. Вона мешкає в селі, яке називається Малий Татарстан. Смішна назва, еге ж? Родина Фатіми та інші мешканці Малуго Татарстану – татари. Давним-давно їхні предки прийшли до нашої країни аж з Азії. Це так далеко,

що їм довелося мандрувати кілька років. За гарну службу в короля, вони отримали це село як подарунок. Хоча минуло кілька століть (одне століття – це сто років), вони не забули своєї старої мови та віри. Більшість із них виглядає так само, як і всі ми, говорить і робить те, що й ми.

Я дуже люблю Фатіму, бо, коли вона має час, ми чудово бавимося разом. Вона показує мені, як писати арабською, та як із цих дивних літер укладати прекрасні малюнки. Також вона оповідає мені святі історії свого народу. Про пророка Магомета, який мав велику бороду, гарного коня та розмовляв із янголами. Про святе місто, в якому люди ходять довкола святині, всі вбрані в біле. Також про те, що опівдні послідовники її релігії стають на коліна на маленьких килимах, споглядають у сторону того міста й разом моляться.

У нашій родині ми кажемо, що на небі живе Бог, а вони кажуть – Аллах. Ми говоримо про ту саму особу, але в різних релігіях і мовах її по-різному називають.

Дідусь вважає, що Фатіма – дуже смілива, адже вона завжди ходить по вулиці у своїй хустині. Багато людей не любить мусульман лише через те, що вони інакше вбираються та інакше моляться. Та не завжди з ними можна розмовляти своєю мовою, бо не всюди на світі є так, як у Малому Татарстані. Шкода, правда? Для деяких осіб кожен мусульманин є терористом. Принаймні інколи так кажуть на телебаченні й пишуть у деяких газетах. Але я вже знаю, що це брехня!

Коли я запитала Дідуся, хто такі терористи, він докладно мені пояснив. Це люди, які хочуть змінити свою країну або й увесь світ. Вони не погоджуються з тим, що є зараз, та інколи хочуть, аби інші люди жили так, як вони.

Не завжди вони можуть поговорити про це з політиками або розповісти всім на телебаченні, а тому нервуються й часто кривдять інших, аби звернути увагу на свої проблеми. Деякі з них мають гвинтівки, бомби та вбивають людей, аби пізніше про це написали в газетах та показали в новинах.

Кілька років тому, коли мене ще не було на світі, терористи захопили літаки, зруйнували в Америці великі будинки та вбили багато людей. Терористам не подобалося, що американські воєнні знаходяться в їхніх країнах – та вирішили помститися. Коли хтось на телебаченні сказав, що ці терористи були мусульманами, в багатьох країнах люди почали боятися мусульман, адже думали, що вони всі є терористами. Але це неправда! Більшість мусульман – це звичайні та добрі люди!

Коли терористи зруйнували будинки в Америці, Фатіма була ще маленькою. Коли наступного дня вона разом зі своєю родиною вийшла на прогулянку, якісь п'яні чоловіки почали на них кричати й кидатися камінням. Вони казали, що Фатіма є малою терористкою й має котитися до своєї країни. Якби її Татусь та брати не захистили її, ті чоловіки могли б її скривдити. Але Фатіма не є терористкою – і тут її країна! Її родина мешкає тут протягом багатьох років. Тут вони росли, тут є поховання їхніх предків. Та вони ніколи нікого не кривдили.

Дідусь вважає, що в кожному народі є хороші й погані люди. Кожна віра має щось, що одним подобається, а іншим – ні. Якби цього не було, світ не був би таким цікавим. Завдяки тому, що в різних країнах люди думають по-різному, інакше вдягаються, готують різні страви та співають різноманітні пісні, нам так приємно подорожувати й пізнавати інші культури, аби, повернувшись додому, розповідати своїм близьким, яким є цей світ і які люди живуть десь далеко від нас.

Тому Дідусеві подобається працювати з Фатімою та розповідати їй про свої подорожі. Він каже, що, якщо вона захоче, то він допоможе їй видати свою магістерську роботу книжкою, яку можна буде купити в книгарні. Може, колись Фатіма стане відомою письменницею?

Навіть якщо хтось вірить у щось своє та молиться не так, як ти, це не означає, що він є поганою людиною і що варто його сторонитися. Кожна релігія є приводом для багатьох людей робити добрі справи – але не всі однаково її розуміють. І хоча на телебаченні кажуть погано про якийсь народ, це не завжди є правдою. Не можна нікого називати

терористом або образати лише тому, що його рідні або земляки кривдять інших. Кожна людина несе відповідальність тільки за свої вчинки.

СЬОМЕ ЗНАЙОМСТВО

Пан Павлак і Катаринка

Раз на місяць Дідусь забирає мене в поїздку до дому опіки. Це таке місце, в якому проживає багато людей похилого віку – хоча бувають і молодші. Вони не мають власних домівок, а їхні родини не хочуть або не можуть ними опікуватися. Мешканці дому опіки – це зазвичай хворі люди, а тому вони потребують допомоги лікарів та медсестер. Це місце трошки нагадує лікарню, але пацієнти в ньому – сумніші, адже вони знають, що вони тут назавжди.

Дім опіки, який ми відвідуємо разом із Дідусем, знаходиться в старому замку. Поблизу є гарний парк із великими деревами. Вони називаються платани, з них спадає кора та ростуть смішні кульки. З іншого боку замку є город, на якому вирощують овочі та фрукти. Коли на вулиці гарна

погода, мешканці дому прогулюються алейками, сидять на лавочках у дерев'яній альтанці й завжди з приємністю з нами розмовляють.

У цьому домі мешкає Пан Павлак. Це друг дитинства Дідуся, ми його часто відвідуємо. Він не має ніг та їздить в інвалідному візку (людина з інвалідністю має певні вади здоров'я). Такий візок виглядає як стілець на колесах, його можна штовхати, притримуючи позаду за ручки. Пан Павлак може й самостійно рухати ці колеса. Він зазвичай їздить дуже повільно, тому що боїться перевернутися – особливо на бордюрах.

Дідусь каже, що Пан Павлак – дуже самотній. Його родина мешкає в селі та має велике господарство: поле, сад, свиней і корів, та навіть кроликів. Багато років тому стався нещасний випадок. Комбайн, на якому Пан Павлак збирав із поля дозріле збіжжя, поранив йому ноги. Приїхавши до лікарні, він дізнався, що їх не вдасться вряту-

вати – відтоді Пан Павлак їздить у візку. На жаль, родина не змогла ним добре опікуватися, тому він опинився в домі опіки та більше не вертався в село, за яким дуже сумує. Бідний він, так?

Коли я приходжу з Дідусем, Пан Павлак дуже тішиться. Він каже, що в нього є онука мого віку, але він бачив її лише на фотографії, а тому я йому ніби названа онука. Він завжди саджає мене спереду свого візка та просить, аби я йому оповідала, як мої справи в школі та взагалі що в мене нового. Для мене трохи дивно й незручно так сидіти. Але якщо Пану Павлакові це піднімає настрій, я сиджу з ним хвилинку, а потім біжу побавитися в парку. Тоді Дідусь розмовляє з ним про свої справи або грає в карти.

У парку я зустрічаю Катаринку. Це мила старша пані, яка багато та швидко розмовляє, а часом і співає. Вона робить це навіть тоді, коли поряд нікого немає. Пан Павлак стверджує, що ніхто не знає, ким вона є. Кілька років тому поліціянти знайшли її на вокзалі. Вона не могла сказати, звідкіля й куди вона їде, тому вони привезли її до дому опіки – тут вона й лишилася. Медсестри дуже її полюбили, а через те, що вона так багато розмовляє, назвали її Катаринкою (і всі це знають).

Від Катаринки я завжди отримую цукерку, шоколадку в серветці або тістечко. Це солодощі, які дістають на десерт мешканці дому. Катаринка їх не їсть, а ховає для мене. Колись мені було ніяково брати в неї ці подарунки, бо вдома я маю солодощі. До того ж Катаринка носить їх часом по кілька днів у кишені, тому, коли дає їх мені, вони вже склеєні та негарні. Проте Дідусь сказав мені, що для Катаринки ці солодощі є великою цінністю, адже нічого більшого вона мені дати не може. У такий спосіб

вона показує мені, що мене любить, тому, хоча це трошки неприємно, я завжди приймаю її дарунки та дякую за них.

У домі опіки є й зовсім молоді хлопці, які їздять прив'язані ремінцями до інвалідних візків. Також вони мають ліжка зі спеціальними пристроями, бо самостійно вони не можуть рухатися. Дідусь каже, що це називається параліч. Аби їм не було сумно, час від часу хтось читає їм книжки або включає телевізор. Проте я думаю, це мало що змінює, адже вони потребують розмови й сміху.

Напередодні свят ми приходимо сюди з класом та нашою вчителькою показати виставу. Також ми даруємо мешканцям картки з побажаннями, які ми самостійно зробили на заняттях. Усі дуже тішаться та голосно нам аплодують, потім ми разом співаємо колядки. Багато людей починає плакати від зворушення, бо пригадує, як добре їм колись було в їхніх справжніх домівках. Тоді мені сумно, що я нічим не можу їм допомогти.

Навіть якщо хтось є тяжко хворим, мешкає в спеціальному домі та дивно поводить себе або виглядає, це не означає, що треба його уникати або вдавати, що його не існує. Люди з інвалідністю та самотні особи потребують не лише опіки, але й звичайної радості. Особливо добре дарувати її тим, про кого їхні родини хотіли б забути. Кожна людина прагне любові й товариства друзів – особливо людина хвора та самотня.

Восьме знайомство

Пан Хрись

Увесь тиждень йшов дощ. Після школи я не виходила з дому, бо Матуся хвилювалася, що я промокну й застуджуся. А тому, зробивши домашнє завдання, я малювала й читала на підвіконні або роздивлялася людей, які тікали від дощу. Проте не всі бігли додому. На вулиці стояв Пан Хрись, який не боїться ані дощу, ані морозу – кожного дня його можна зустріти десь недалеко.

Пан Хрись – безхатько. Часом він живе на смітнику, на автобусній зупинці або в телефонній будці, а коли хтось забуде зачинити двері на ключ, – тоді в під'їзді або підвалі. Точно невідомо, скільки йому років, але він не дуже старий, хоча й так виглядає. Він має велику бороду й довге кучеряве волосся. Пан Хрись ходить у заплямованому зеленому плащі та блакитному смугастому светрі. Він трохи нагадує чарівника з казки. Улітку він плете вінок

із квітів, носить його на голові й тішиться, коли хтось до нього усміхається.

Коли прийшла зима, Бабця Марися зв'язала рукавички, шарф і шапку, аби подарувати їх Пану Хрисьові. Він дуже розчулився. Сказав, що ніхто ніколи не робив йому такого чудового подарунка. А ще сказав, що Бабця завжди може на нього розраховувати, і він буде за нас усіх молитися. А коли хтось буде мене гнати, він мене захистить. Він такий милий, так? Але він не захотів приходити до нас на святковий сніданок.

Пан Хрись не працює й має багато вільного часу. Зазвичай він сидить на виступі біля магазину й зачіпає перехожих. Він не дуже ґречний. Інколи він питає про погоду, оповідає жарти або дискутує про політику. Продавчиня його любить, бо він допомагає їй вносити ящики з продуктами, а влітку набирає у відро воду для обприскування овочів на прилавку. Деякі люди купують йому хліб або щось попиту. Він завжди дуже дякує та питає, чи може він якось віддячити – але вони нічого не хочуть.

Коли надворі тепло, Пан Хрись жадливо пахне. Матуся каже, що це через те, що він не миється, не пере одягу та не ходить до перукаря. Узимку поліціанти забирають Пана Хрися з вулиці, і тоді його не видно протягом кількох тижнів. Він їде з ними до притулку (дому для бездомних), де він може безкоштовно спати, їсти й митися, а також він отримує новий одяг та зустрічає людей, які живуть так само, як він. Але коли стає трохи краще, Пан Хрись повертається на вулицю, адже в притулку не можна пити пиво та горілку – це йому не подобається.

Матуся думає, що саме через пиятику Пан Хрись не має дому. Колись він жив із дружиною та дитиною в іншому

місті. Але одного дня він втратив роботу й зламався. З кожним днем він пив все більше горілки, а якщо не мав грошей, то пива. Напившись, він бив домашніх або розбивав вітрини магазинів. Врешті-решт поліціянти забрали його до в'язниці. Коли Пан Хрись звідти вийшов, він вже не вертався до родини й вирішив жити на вулиці.

Бувають дні, коли Пан Хрись – дуже п'яний. У такі моменти він ходить вулицями, кричить й співає, як вболівальники на стадіоні. Продавчиня тоді не дозволяє сидіти йому біля магазину, а сусіди відганяють його від будинку, аби той не лякав дітей. Я не знаю, куди він йде та де спить. Багато людей його бояться. Сусідка з другого поверху, яка возить у візку малюка, відвертає голову й переходить на інший бік вулиці, коли його бачить, навіть якщо він не п'яний.

Я рідко розмовляю з Паном Хрисем, бо не знаю, про що. Часто він питає мене про школу або робить для мене

дудочку з листя й показує, як її тримати. Тільки коли я йду з Татусем, ми затримуємося біля нього довше та питаємо, чи потребує він чогось. Пан Хрись рідко про щось просить. Колись попросив велику голку й нитки, аби відремонтувати черевики.

Дідусь вважає, що це дуже цікава людина, яка не впералася зі своїми обов'язками. Колись він працював на заводі та будував машини для шахти. Удома він розводив голубів – і в нього це чудово виходило. Його птахи були настільки гарними, що їх нагороджували на різних конкурсах навіть закордоном. Одного дня Пан Хрись випив на роботі горілки, спричинив ДТП, і через те його звільнили. Зараз він каже, що це його друге життя, і він не знає, чи буде колись настільки сміливим, аби повернутися до дружини й дитини. Він завжди обіцяє, що за місяць поїде до них, але досі він не стримав свого слова.

Навіть якщо хтось не має дому, неприємно пахне та інколи буває п'яним, це не означає, що він є поганою людиною і що варто його уникати. Деякі люди втратили свій дім і родину через те, що не змогли перебороти свої погані звички або не вміють жити серед людей. Багатьом бездомним хотілося б жити інакше, а є й такі, яким це життя подобається. У будь-якому разі кожен із них заслуговує на повагу, розмову й допомогу.

Дев'яте знайомство

Пані Ольга й Тереза

На світі є різні родини. Зазвичай в одному домі живуть мама, тато та дитина або навіть декілька. Вони можуть жити з дідусем і бабусею, тітками, дядями та їхніми дітьми – або й зовсім чужими людьми. У деяких країнах, у великих будинках живе навіть більше десяти осіб. Інколи хтось виїжджає або помирає, тому родина зменшується. Є також будинки, в яких разом живуть два чоловіки або дві жінки – та навіть виховують дитину.

У Дідуся в селі є така родина. У господарстві біля лісу разом живуть дві жінки: Пані Ольга й Тереза. Пані Ольга пише вірші та малює гарні картини, які можна побачити на виставках у місті та навіть купити. Пані Тереза займається домом, вона дуже добре готує та опікується туристами, які приїжджають до їхнього господарства, аби трошки відпочити. Там вони можуть займатися верховою їздою, ловити рибу в ставку або прогулюватися в лісі.

Пані Ольга й Тереза – дуже незалежні, це означає, що вони все вміють робити самостійно. Вони кажуть, що жінки можуть робити все те, що й чоловіки, а в їхньому господарстві їм дуже добре. Матуся вважає, що вони дуже хоробрі. Але коли в коморі з'явилися миші, вони голосно пищали й покликали на допомогу Дідуся. Це так смішно, правда? я люблю їх відвідувати, бо тоді можу споглядати, як Пані Ольга малює, а Пані Тереза їздить на коні. У них завжди весело.

Дідусь розповідав, що під час своїх подорожей він гостив у родин, які склалися з одного чоловіка та кількох дружин – навіть чотирьох. Вони розподіляли між собою обов'язки, й щодня кожна з них займалася чимось своїм – а одна відпочивала. Їхній чоловік мусив багато заробляти, аби утримувати дім, дружин та дітей. в інших країнах буває навпаки. Коли бракує жінок, одна дружина може мати кількох чоловіків – і саме вона все вирішує.

Дідусь вважає, що кожен має право жити так, як йому подобається, – головне не кривдити інших. Не важливо, чоловік це чи жінка. На жаль, не всюди так добре. У деяких країнах до жінок (та дівчат) ставляться погано. Їм забороняється ходити до школи – або ж їм дозволяється навчатися лише читання та письма. Вони не можуть керувати машиною, не можуть вирішувати, куди поїхати на відпочинок. Деяким із них забороняється показувати на вулиці своє обличчя та волосся, а тому вони мають носити спеціальні костюми, в яких видно лише очі. Знімати цей костюм вони можуть лише вдома в оточенні найближчих членів родини.

Бувають сім'ї, в яких лише жінка має займатися господарством та дітьми, і має бути слухняною. Якби вона ослу-

халася чоловіка, батька чи братів, її могли б покарати або побити. Матуся часто каже, що дівчат та жінок не можна вдарити навіть квіточкою, проте, як ми бачимо, не всі це знають та пам'ятають про це. Напевно, цього не пам'ятає й наш сусід навпроти, який часто б'є дружину та дітей. Я думаю, що вона б хотіла втекти, але не має куди піти, а тому лише захищає дітей та викликає поліціантів. Мені їх усіх дуже шкода.

Деякі директори фірм не шанують жінок. Вони платять їм менше, ніж чоловікам, хоча вони працюють однаково. є також злі люди, які продають жінок і дітей або наказують їм тяжко працювати без зарплатні. Вони роблять це таємно, а жінки не завжди мають, кому поскаржитися. Багато людей та організацій намагається це змінити, але це дуже складно, адже в деяких країнах такі звичаї склалися вже давно.

У нашій школі хлопці оповідають жарти про блондинок та кажуть, що вони нерозумні. Проте ми й так знаємо, що це лише жарти! Навіть вдома Татусь інколи розповідає подібний анекдот, і ми всі сміємося, тому що моя Матуся – блондинка. Подібні жарти він оповідає про поліціантів, вчителів, політиків чи ксьондзів. Дідусь вважає, що якщо всі розуміють, що це є жарт і сміються, то нікому не буде прикро. Проте деякі люди – дуже серйозні, вони не вміють жартувати й швидко ображаються. А тому треба розуміти, кому та де оповідати жарти.

Раз на рік Пані Ольга й Тереза запрошують усіх знайомих на вогнище. Татусь бере з собою гітару, і ми довго співаємо пісні. Матуся допомагає Пані Терезі на кухні, а Дідусь стругає палички для печення ковбасок. Також приходять сусіди й знайомі з міста. Тоді нам дуже приємно, адже всі разом бавляться, навколо висять кольорові ліхтарики – а я не мушу рано лягати спати. Пані Ольга позичає мені свій спальний мішок, і я можу сидіти в ньому біля вогнища до пізньої години.

Навіть якщо чиясь родина відрізняється від твоєї, це не означає, що треба уникати її членів. У деяких родинах головною є жінка, в деяких – чоловік. У інших – члени родини дискутують та спільно приймають рішення. Найголовніше, аби вони кохали й шанували одне одного, а діти, якими вони опікуються, були у безпеці та мали затишний дім. Кожна родина – це скарб, про який треба дбати.

У СВІТІ ДІТЕЙ ТА МОЛОДІ

Десяте знайомство

Рисек

Ну і халепа! у Татуса поламався комп'ютер. Він викладає математику в школі і часто пише на ньому завдання для учнів або заповнює списки з оцінками на веб-сайті. Звичайно, він добре розбирається в комп'ютерах і, як каже мама, завжди щось там знайде. Проте, іноді обладнання відмовляється слухатися і треба попросити когось про допомогу. Тато не любить здавати комп'ютер у сервіс, тому що в ньому записані списки учнів, контрольні роботи і важливі документи, які нікому показувати не можна. Крім того, майстри з сервісу зазвичай беруть комп'ютер на кілька днів, а Тато завжди поспішає. Тоді залишається тільки покликати Риська.

Рисек – це наш сусід із першого поверху. Він завжди відмінно вчився і тепер став студентом політехнічного університету (школи для майбутніх інженерів). До того ж він такий веселий! Коли він приходить, він розповідає анек-

доти, тому ми сміємося разом. Він може все відремонтувати, навіть комп'ютер Татуся. Він ніколи не хоче грошей за допомогу, тільки з посмішкою втікає від батьків, як від настирливої мухи. Татусь, все ж таки, знає, як віддячити йому. Вони сидять за столом і грають у шахи, навіть до пізньої ночі. Рисек завжди перемагає, хоча Тато дуже старається. Одного разу і Дідусь йому програв.

Рисек почувається у нас добре, бо ми не висміюємо його. в інших місцях його часто ображають, тому що він дуже товстий. Крім того, він носить окуляри і має руде волосся. Таких людей, як він, мало, тому деякі сильно дивуються побачивши його, навіть зупиняються на вулиці і показують пальцями. Він не може швидко бігати, тому діти нерідко дразнять його, називають «товстун» або «теля» і хочуть, щоб він їх наздогнав. Але він робить вигляд, що не чує і тільки намагається йти швидше. Потім, через це він стає спітнілий і втомлений, тому час від часу зупиняється, щоб трохи відпочити.

Мама каже, що у Рися діабет. Щоб почуватися добре, він повинен щодня робити собі уколи або відразу ж їсти щось солодке, коли відчуває слабкість. У сім'ї Рисека всі страждають цим захворюванням і мають ожиріння. У його батька навіть була операція в лікарні, під час якої йому так скоротили шлунок, що тепер він їсть стільки ж, скільки пташка, але все одно не худне. Мама сказала, що такими вони народилися і може коли-небудь лікарі придумають як їм допомогти. На даний момент вони повинні бути обережні, щоб не їсти занадто багато, а також уникати деяких речей, тому що це може призвести навіть до смерті.

Колись ми грали в скверику, а Рисек сидів на лавці з книгою і чекав своїх батьків. За кілька метрів якісь робіт-

ники рили яму. Один із них щохвилини дразнив Риська, говорив, що якби у нього було таке ж волосся, як у нього, він би, напевно, згорів від сорому, а ще його батьки, мабуть, бідні і не мають дзеркала в будинку, тому що якби у них воно було, то він побачив би в ньому, який він потворний, і втік би, де Макар теля пасе.

Робітники сміялися дуже голосно, поки засмучений Рисек не вирішив повернутися додому. Я бачила, як він протирав собі спочатку окуляри, а потім очі. Йому було страшенно прикро. Це ж не його вина, що він так виглядає! Звичайно, він дуже хотів би бути худим і бігати, стрибати і кататися на велосипеді.

У квартирі Риська всі меблі так додатково зроблені, щоб не поламалися. Стільців у ньому немає, тільки лавки з товстих дощок. Потрібно було також виробити спеціальні двері у ванній кімнаті, тому що Риську та його батькам було важко там пересуватися. Навіть для зав'язування взуття у них є спеціальний дріт, так як вони не можуть нахилитися і дотягнутися до шнурків. Їм також нелегко знайти одяг. Вони повинні ходити за ним у спеціальний магазин або замовляти у кравця, а це дорого коштує.

Мама каже, що Рись дуже самотній і тому багато читає або розмовляє з кимось в інтернеті. Крім того, він захоплюється музикою і колись брав участь у телепередачі. Це таке шоу на телебаченні, де знаменитий редактор, зовсім схожий на Риська (він теж товстий, в окулярах – але над ним чомусь не сміються), ставить запитання про пісні. Перемагає той, хто найменше помиляється. І Рисек переміг! Я страшенно пишаюся тим, що у мене є такий розумний сусід, якого показують по телевізору.

Навіть, коли хтось не виглядає так само, як більшість із нас, це не означає, що ми повинні сторонитися його або дражнити. Один народжується красивим, а інший невродливим. У одного великий ніс, в іншого великий живіт, і вони нічого не можуть із цим вдіяти. Коли хтось хворий і виглядає погано через хворобу, він дуже нещасний через це. Не варто його засмучувати ще більше. Іноді не дуже гарне тіло приховує гарний розум і добре серце.

Одинадцяте знайомство

Дар'я

Сьогодні у нас було чудове прибирання. Тато каже, що в такий день вся хата догори дном, тож, щоб не збожеволіти, їде до дідуся в гості. Він повідомив, що повернеться ввечері і приготує для всіх смачні млинці. Тим часом ми з мамою переглядаємо речі в шафах і відокремлюємо потрібні від тих, які не використовуються.

Буває, що ви отримуєте подарунок або купуєте те, що вже є вдома і потім не стає в пригоді. Тож у мене є подвійні книжки та іграшки, які мені набридли або ніколи не подобалися (бабуся Марися мені їх завжди купує). Проте в мене найбільше одягу і я дуже швидко з нього виростаю. Мама вважає, що його не можна викидати або відносити в підвал, де його знищать, краще поділитися ним з тим, хто зараз його потребує, і точно йому зарадіє.

У скверику часто можна зустріти Дар'ю. Іноді вона грається там навіть цілий день. Живе неподалік, у дерев'я-

ному будинку у дворі. У них завжди повно народу. У Дар'ї багато братів і сестер, і тіток, і дядьків і двоюрідних братів... Мама пояснює, що вони неймовірно цінують родину, сімейні цінності, тому що вони цигани. Це називається традицією.

Сім'я Дар'ї дуже бідна. Тільки її тато працює, а мама займається будинком і дітьми. Дар'я вчиться в моєму класі, але в школу приходить рідко – іноді раз на тиждень, іноді ще рідше. Вона вже повинна бути в старшому класі, але у неї були погані оцінки, і тепер їй доводиться повторювати рік. Так само, як і її братам.

Дар'я ненавидить школу. Вона не може сидіти за партою весь урок, і коли вона ходить по класу, вчителька кричить на неї. Вона також не завжди розуміє, що їй говорять, тому що в її будинку говорять тільки циганською. Тому Дар'ї

нудно, вона постійно погано вчиться і не робить домашнє завдання. Вона теж не хоче переодягатися на гімнастику, тому що їй соромно. Дуже часто на ній брудна і дїрява футболка. У них вдома немає води в крані, іноді й світла, і її мама не завжди може все випрати.

У школі діти не люблять Дар'ю. Вони стверджують, що вона дурна, брудна і смердить. Коли вони дражнять її, вона скаржитьсґ своїм братам, і вони потім б'ють тих, хто погано говорив про неї. Це створює велику бійку, після якої всі повинні піти на розмову до директора. Наша вихователька дуже нервує і кличе в школу батьків. Дар'я кілька днів не приходить на уроки.

Діти не запрошують її у свої будинки, тому що, за їхніми словами, вона краде. Одного разу вона забрала в мене з рюкзака сніданок, тому що була голодна. Коли я розповіла про це мамі, вона дуже хвилювалася, і відтоді вона дає мені ще один сендвіч. Я завжди ділюсґ з Дар'єю, а якщо її немає в школі, то з кимось, у кого буде апетит. У наш клас ходить багато дітей, які вдома не снідають і навіть не обїдають. Їхні батьки безробітні, тому в них не завжди є гроші на їжу.

Дідусь одного разу показував мені книжку з картинками, в якій розповідалося, як цигани їздили по світу у величезних возах, мали коней, ведмеда на ланцюгу, продавали людям каструлі і сковорідки. Циганки ворожили на картах і продавали різнокольорові вбрання. Тепер вони цього не роблять. Ніхто не хоче купувати в них сковорідки й одяг, тому що в гіпермаркеті дешевше і більше вибору. У місті на галявині заборонено тримати коней і ведмедів. Дідусь каже, що світ змінився, але не всі це помічають.

Зараз деякі цигани жахливо бідні і не можуть впоратися з важкими ситуаціями. Оскільки вони не ходять до школи, багато з них не вміють читати й писати. Ось чому ніхто не хоче брати їх на роботу. Якщо у них немає великої родини і вони не допомагають один одному, то їх життя буває дуже важким.

Коли закінчується день прибирання, ми з мамою йдемо до родини Дар'ї та несемо речі, які можуть їм стати в пригоді. Її мама завжди плаче і сердечно дякує нам, а діти аж верещать від радості, що їм подарували нові іграшки. Іноді ми залишаємося в них на чай, але я не люблю там пити, тому що чашки часто брудні. Тому в цей час я граю з Дар'єю та її сестрами. Мене вчать говорити циганською й танцювати, а один із хлопчиків грає на скрипці. Він сказав, що коли я підросту, він теж навчить мене!

Навіть коли хтось бідний, не одягається модно і смердить, погано вчиться й проводить час на вулиці, це не означає, що він поганий, і його слід уникати. У кожній сім'ї є свої проблеми, і вона справляється з ними як може – один раз краще, один раз гірше. Замість того, щоб відвернутися від когось, хто живе в бідності, краще познайомитися з ним ближче й поділитися один з одним своїм досвідом. Для кожної зі сторін це буде гарний життєвий урок.

Дванадцяте знайомство

Марко та Габріела

У Дідуся нові сусіди. До будиночку через дорогу переїхала прийомна сім'я. Це така сім'я, в якій є мама, тато й діти, але у деяких із них були або ще є інші батьки. Просто іноді буває так, що перші батьки не можуть або не хочуть піклуватися про своїх дітей, і тоді багато хто з них потрапляють в прийомні сім'ї, такі спеціальні сім'ї, які погодилися створити їм дім.

У родині сусідів Дідуся четверо дітей. Бася і Павло, у яких світле волосся і блакитні очі, вже великі. Скоро вони закінчать гімназію, в яку їзять із села на велосипедах. Є також Марко й Габріела, в яких чорні очі й волосся, і вони дуже схожі один на одного, тому що вони близнюки. Це означає, що одна й та ж мама народила їх цього ж дня. Їм усього кілька років, але коли вони підростуть, вони, ймовірно, зможуть обмінятися одягом і пожартувати над іншими. Це ж чудово!

Марко й Габріела приїхали до нас із Румунії й пробу-
дуть тут три роки. Вони ще не говорять нашою мовою,
а тільки її вивчають. У своїй країні вони говорили тільки
молдавською. У їхніх справжніх батьків ще кілька дітей,
і вони бідні. Вони живуть одні, а інші їхні діти – в дитя-
чому будинку (спеціальному місці для багатьох дітей, які
не можуть бути зі своїми близькими) і в прийомних сім'ях.
Вони дуже сумують один за одним.

Нові сусіди Діда – насправді лікарі. Але коли в них
є вільний час, вони одягаються як клоуни і їдуть у лікарні
й будинки престарілих, щоб розвеселити хворих. Три роки
тому вони поїхали з іншими клоунами в Румунію і пра-
цювали в спеціальному будинку для дітей з ВІЛ/СНІДом.
Саме там вони зустріли Марка й Габріелу, яких вони сильно

любили, й вирішили запросити їх у нашу країну, щоб вони хоч трохи пожили в ній, могли лікуватися й вчитися.

Я ще занадто мала й точно не можу пояснити, що таке ВІЛ/СНІД, але дідусь говорив мені, що це серйозна хвороба. ВІЛ – це вірус, а СНІД – це хвороба, що викликає цей вірус. Їх назви взяті з іноземних мов, тому я зрозумію їх тільки тоді, коли підросту, а поки я говорю як дорослі – ВІЛ/СНІД. Якщо не приймати багато ліків, то для такого хворого може бути небезпечна навіть звичайна застуда. Ці хворі часто слабкі фізично, пригнічені й повинні багато відпочивати. Інші люди не розуміють, у чому полягає ця хвороба, тому вони тікають від них, бояться навіть протягнути їм руку або повечеряти з ними, щоб не заразитися. Проте, так ви не можете заразитися! Зрештою, батьки Марка й Габрієли та безліч інших багато років працюють і живуть із людьми, які мають ВІЛ/СНІД, і вони не заразилися.

Дідусь сказав, що в Румунії багато людей мають таку хворобу. Колись цією країною правили злі люди, і там запанував голод. Дітям, які перебували в дитячих будинках, теж нічого було їсти. Тому, у когось виникла ідея, що, оскільки хворим у лікарнях дають кров, щоб вони були сильнішими після операцій, голодним дітям також можна було б дати її. Так і було зроблено. На жаль, це була кров від людей із ВІЛ/СНІДом, який ніхто раніше не виявив. У такий спосіб, багато дітей захворіли, й сьогодні, як дорослі, вони передають цю хворобу своїм дітям, тому що її дуже важко вилікувати.

ВІЛ/СНІД викликає страх у всьому світі. Люди бояться заражених. Вони не хочуть лікуватися в тих же лікарів, що й хворі. Вони не хочуть, щоб їхні діти ходили в дитячі

садки й школи, де живуть студенти з ВІЛ/СНІДом. Іноді трапляється, що сім'ю, в якій є такий хворий, виганяють із дому.

Ось чому люди з ВІЛ/СНІДом та їхні сім'ї дуже нещасні. Вони часто приховують свою проблему, щоб не втратити роботу. Їм важко зрозуміти, чому про одних хворих людей опікуються, а тих, у кого ВІЛ/СНІД, бояться й вважають за потрібне навіть не зустрічатися з ними на своєму шляху. Такі хворі думають, що вони нікому непотрібні, бо вони, ймовірно, небезпечні. Але ж це неправда!

У Марка й Габрієли теж ВІЛ/СНІД, але за допомогою прийомної сім'ї й ліків вони почуваються добре й, можливо, коли-небудь одужають. Вони виглядають і граються, як звичайні діти. Ті, хто не знає їх історії, навіть не здогадається, що вони можуть скоро померти. Дідусь каже, що було б непогано подружитися з ними, щоб вони були впевнені, що їх люблять, вважають їх безпечними і в разі біди їм є до кого звернутися по допомогу і поговорити. Дідусь подарував їм на знак прихильності пиріг із яблуками. Коли я поїду до Дідуся, ми з ним разом ближче познайомимося з Марком, Габрієлою та їх новою сім'єю.

Будь-яка хвороба, навіть така важка як ВІЛ/СНІД, може трапитися з ким завгодно: враховуючи вас, ваших близьких і друзів. Навіть якщо хтось захворів, це не означає, що його потрібно уникати. Присутність інших людей, спільна робота й гра допомагають хворим швидше одужати або хоча б відчути себе краще. Ваше спілкування й посмішка можуть бути для них найкращими ліками.

Тринадцяте знайомство

Едита

Наша школа маленька, так що ми майже всі знаємо один одного. Наші батьки й вчителі також, бо ми живемо усі близько. Іноді це дуже допомагає, тому що, коли потрібно взяти зошит або попросити когось допомогти в різних справах, нам не потрібно нікого шукати далеко. Ми часто зустрічаємося, тому всі про всіх усе знають. Ну, майже! Тому що є ще Едита і її мама – вони якісь дивні й загадкові.

Едита живе тільки з мамою і нянею. Вони переїхали кілька місяців тому. Її мама актриса й дуже часто їздить на вистави в театри або знімати фільми. Тоді няня займається будинком, готує їжу, допомагає з домашнім завданням і навіть приходиться у школу на співбесіди. Але я думаю, що вони не дуже люблять один одного, тому що Едита ніколи не розповідає про неї. Ми навіть не знаємо її імені.

Маму Едити я бачу рідко. Думаю, я знаю її краще по телевізору, тому що вона знімається в дитячому серіалі. Коли вона приїжджає додому, вона, мабуть, втомлюється, тому що рідко виходить на вулицю. І коли вони йдуть разом з Едитою, її мама одягає темні окуляри. Дивно, чи не так? Може, вона не хоче, щоб її впізнали? Усі, однак, все одно знають, що це вона; вони тихо говорять про неї й показують пальцем, коли вона не бачить.

Едита завжди дуже красиво одягається. У неї багато суконь, блузок і брюк, які не можна купити в наших магазинах. Мама каже, що це дорогий одяг, і не кожен може собі це дозволити. Едита може мати його, тому що її батько працює за кордоном і надсилає їм багато подарунків і грошей. Мама Едити теж дуже добре заробляє, тому вони можуть дозволити собі кращі наряди й косметику. Коли по телевізору з'являється реклама нового телефона або гри, відомо, що скоро Едита матиме їх і почне запрошувати кого завгодно, щоб похвалитися.

У класі діти не люблять її, тому що вона задирає ніс. Тільки коли їй щось потрібно, наприклад, вона хоче відповісти на завдання або запросити когось до себе, щоб показати, що в неї є нового, тоді вона дуже ласкава до всіх. Потім вона приносить у школу шоколадні батончики й платить за нас у магазині, коли ми на перерві купуємо що-небудь випити або нові зошити. Деяким дівчатам вона каже, що вони її найкращі подруги, але вона швидко забуває про це й навіть перестає розмовляти з ними.

Мої подруги кажуть, що в Едити насправді немає тата, а той чоловік, який надсилає їм гроші з-за кордону, просто друг її мами. Справжній тато не живе з ними, тому що він розлучився з дружиною. Деякі вважають, що це тому, що

вони не любили один одного. А треті кажуть, що мама Едити зустрічається з багатьма чоловіками і тому жоден із них довго не протягне з нею. Я не знаю, чому це так, але Дідусь сказав, що дорослі іноді мають свої проблеми, які дітям важко зрозуміти.

Едита вже жила в декількох містах. Її мама щороку підписує контракт із новим театром, і тоді вони переїжджають. Це трохи клопітно, тому що вони навіть не встигнуть із кимось по-справжньому подружитися, а вже пора їхати. Думаю, саме тому Едита не вміє поводитися з подругами. Тому що вона сама не знає, що означає бути з кимось пов'язаним довгий час.

Коли у няні є вільний час для себе, Едита може робити вдома все, що захоче. Їй не потрібно робити домашнє завдання вчасно, вона може дивитися фільми ночами (навіть ті, що для дорослих), замовляти по телефону товари з телешоу, грати на кухні або грати в ігри, яких у неї дуже багато. Увесь будинок переповнений її іграш-

ками. Едиті не потрібно прибирати їх, бо няня робить це за неї.

Я думала, що дуже приємно так жити, але мама пояснила мені, що Едита нещасна. Коли вона хоче, вона не може притиснутися до батьків. Вони не ходять разом на прогулянки або в кіно. Вони не сидять разом до обіду. Сім'я до них у гості не приходять. Коли Едита з'являється десь із мамою, люди дивно дивляться і шепочуться, і це, мабуть, дуже неприємно. Дідусь каже, що Едита намагається купити дружбу й любов, але це ніколи не вдається.

Багато дітей живуть тільки з мамою або татом. Деякі батьки розлучаються й залишаються наодинці з дітьми. Однак не всі багаті, як Едита та її мама. Одні живуть разом і люблять один одного, але у них немає роботи, тому їм доводиться виїжджати за кордон і приїжджати додому тільки на кілька днів на рік. Багато таких сімей розпадаються, й нещасні діти, погано вчаться, починають приймати наркотики або зустрічатися з поганими людьми. Про самотніх батьків, особливо багатих, люди іноді розповідають неприємні, неправдиві історії. Це називається плітки.

Навіть якщо хтось може дозволити собі все, це не означає, що він щасливий. Самотні батьки, навіть багаті, повинні старатися набагато більше, тому їм важче впоратися з проблемами. У дітей часто багато уроків, але їм не вистачає присутності батьків і домашнього тепла. Навіть якщо вони іноді бувають нестерпними, варто підтримувати їх підбадьорювати й дружити з ними. Ніколи не знаєш, як у когось складеться життя.

Чотирнадцяте знайомство

Роберт

Одного разу я каталася по скверу на скейтборді й впала. Коли я встала, у мене було ушкоджене коліно й жахливо боліла голова. Мама так переживала через це, що відвезла мене в лікарню. Я ніколи не була в ній раніше, тому жахливо боялася.

Спочатку ми чекали в черзі до віконця, де мила тітонька веліла мамі підписати якісь документи й сказала, до кого ми повинні звернутися. Ми піднялися на перший поверх, де нас прийняв лікар. Він був таким кумедним і дуже багато говорив! Він жартував, що я, напевно, впала з динозавра або мене збив дорожній каток, тому він повинен заклеїти мене пластиром. Мама, хоча й була засмучена, почала посміхатися, бо знала, що він жартує.

Лікар швидко намазав мені коліно ліками й перев'язав. Було трохи боляче, але я була так схвильована, що навіть не плакала. Пізніше я спустилася з ним на ліфті в темний

кабінет, де інша тітонька сфотографувала мою голову. Це називається рентген, і ви цього взагалі не відчуваєте. Після цього потрібно трошки зачекати в коридорі результату.

Перед кабінетом мене зачепив якийсь хлопчик. «Привіт, Кама! – сказав він. – Ти, напевно, мене не впізнаєш?». Ой, справді! Це був Роберт із моєї школи. Раніше ми частіше зустрічалися на перервах, але я його давно не бачила. Мушу зізнатися, він виглядав так дивно, що якби він не заговорив, я б його пропустила й навіть не захотіла з ним поговорити.

Роберт був у піжамі й взагалі не мав ні волосся на голові, ні брів, ні вії. Він йшов по коридору дуже повільно й тримався за високу стійку, на якій висіла дивна пластикова пляшка в поєднанні з трубкою, що стирчить у нього з-під піжами. Якась жінка в квітчастому халаті проводила його на рентген. Коли він вийшов, він сів поруч зі мною, щоб дочекатися результату, і ми могли трохи поговорити. Я не знала, про що спочатку запитати, але Роберт звик до цього й сам розповів про все.

Кілька місяців тому він впав у школі на гімнастиці й вже не міг встати. Приїхала швидка допомога з лікарями й з сигналом відвезли його в лікарню. Спочатку взяли в нього кров, зробили рентген і дуже ретельно оглянули. Коли його мама пішла в кабінет поговорити з лікарем, вона довго не виходила, а коли вже йшла, то плакала й міцно обіймала Роберта. Доктор сказав їй, що Роберт має рак, і якщо він не почне приймати ліки найближчим часом, він може померти.

Я не можу точно пояснити, що це за хвороба. Дідусь казав мені, що в тілі Роберта мешкає якась невидима тварина. Спочатку він спить, і тому важко зрозуміти, що він

там. Коли він прокидається, це так погано, що він починає кусати й псувати те, що в людини в животі, голові та інших частинах тіла. Це дійсно дуже небезпечно. Ось чому хворий, його сім'я й люди, які доглядають за ними в лікарні, важко переживають це.

Щоб вигнати хворобу з Роберта, на нього світили спеціальну лампу й змушували їсти багато таблеток. Коли це не допомогло, вони вклали йому в груди тонку трубку, через яку він тепер отримує ліки з пляшки. І саме від них Роберт дуже слабкий, у нього все жахливо болить і випадає волосся.

У лікарні багато таких лисих дітей, як він, і дорослих теж. Але над ними ніхто не сміється й не дивується, тому що всі знають, що це така хвороба. Лікар каже, що коли Роберт видужає, в нього відросте волосся. Проте невідомо, чи буде воно таким як раніше. Іноді воно відростає іншого кольору або стає кучерявим, хоча раніше воно було прямим.

Такі хвороби, як у Роберта, лікують дуже довго, навіть кілька років – трохи в лікарні, трохи вдома. Ось чому Роберт не може зараз ходити в нашу школу. Тут теж є школа, але тільки в одному залі, де вчаться учні різного віку. Існує також загальна кімната, де в дітей є телевізор, комп'ютер і багато іграшок. Але іноді їм так боляче, і вони настільки слабкі, що навіть не приходять туди. Вони лежать у ліжечках і не мають ні сил, ні бажання з кимось поговорити.

Дорослі теж страждають від ракових захворювань, і їх лікують так само, як і Роберта. Деяким людям не вдається допомогти, і вони вмирають. Однак, багато хворих зрештою одужують і виходять із лікарні, повертаються до

своїх попередніх занять, мають дітей і допомагають іншим боротися з хворобою. Лікар вважає, що кожен повинен сподіватися на одужання.

Навіть якщо хтось виглядає інакше, ніж інші, бо він серйозно хворий, це не означає, що він поганий, і його слід уникати. Не важливо, чи хворіє людина вдома або в лікарні, їй обов'язково потрібна допомога, не тільки лікарів і медсестер. Хворому завжди можна посміхнутися й розповісти йому про що-небудь цікаве, навіть якщо у нього не буде сил і настрою веселитися або розмовляти. Можна спробувати відвернути його увагу від хвороби, поліпшити якість життя й підняти настрій, хоча б однією присутністю.

П'ятнадцяте знайомство

Марек, Лаура та субкультури

На нашій вулиці можна зустріти дуже різних людей. Мені подобається дивитися, як вони одягнені. Дідусь каже, що з цього можна зрозуміти, який у них характер і що їм потрібно в житті. У дорослих, напевно, не так багато ідей, тому вони однаково одягають себе й своїх малюків. Можливо в них немає грошей?

Найбільші відмінності спостерігаються в хлопчиків і дівчаток середньої школи. Деякі люблять одягатися по-різному й часто тримаються групами. Якщо хтось уважно стежить за ними, то зможе зрозуміти, до якої групи вони належать і чим займаються. Дідусь каже, що це називається субкультура або група. Деякі люди змінюють свої групи навіть кілька разів, і зазвичай вони виростають із цього з віком. Погоджуєтесь, що це смішно?

Перед входом у будинок завжди стоять хлопчики в спортивних костюмах. У них голені голови й вони курять сигарети. Деякі носять білі або кольорові шапки. Вони часто вживають некрасиві слова й слухають дивні пісні; хтось стукає в барабан і читає вірші, але не такі, як на уроках, а складніші. Їм нема чого робити після школи, а їхні батьки переважно не працюють. У школі всі бояться цих хлопчиків. Проте, жителі нашої вулиці знають один одного, тому, коли хтось із них грубий, досить поскаржитися його татові або мамі й одразу буде спокійно.

Ті, хто в спортивних костюмах, не люблять тих, хто з шарфами. Тато каже, що з шарфами це вболівальники футбольної команди, в них є свій клуб і вони часто їздять на матчі в різні міста. Коли вони йдуть по вулиці, всі сходять із їхнього шляху. Вони голосно кричать і співають, використовують потворні вирази, і коли хтось не поступається їм, вони можуть навіть побити його. Іноді вони п'яні й підпалюють смітцеві баки або розбивають скло в машинах. Тому їх часто зупиняють поліцейські й записують щось із документів.

Біля нашого будинку я бачу Марка й Лауру, в яких теж є свої групи. Їх можна зустріти, коли вони групами повертаються зі школи або розмовляють на подвір'ї про свої таємниці. Дідусь каже, що в іншому віці вони не люблять дорослих, часто ображаються й мають різний настрій. Це називається статеве дозрівання. Тоді в дівчаток і хлопчиків з'являються прищі, вони сваряться з батьками. Марк завжди свариться зі своєю мамою, а Лаура – з татом, переважно, коли вони занадто пізно повертаються додому або коли батьки не хочуть давати їм гроші на кінотеатр.

Марек любить слухати гучну музику. Дядьки з довгим волоссям грають на гітарах і співають так, ніби у них хрипота. Марек вважає, що тільки слухаючи дуже голосно, можна відчутти таку музику. Але ж можна відчутти запах квітів або вечери! Коли я запитала Дідуся, він розсміявся й сказав, що так просто говорять. Музику, картини, фільми або книги можна відчувати серцем, тобто розуміти й переживати. Значить, Марек переживає, хоча його мама кричить, що він занадто гучний і що коли-небудь через нього зійде з розуму. У них в родині завжди панує велика сварка.

Навіть, коли тепло, Марек одягає чорну шкіряну куртку. Він також одягає чорні футболки та величезні шкіряні черевики на товстій підшві. У нього довге волосся, а на руках такі дивні малюнки – якісь зірочки, букви й тварини. Дідусь пояснив мені, що це називається тату. Його роблять спеціальною фарбою й голкою, хоча це надзвичайно боляче. Так, але Марек каже, що це подобається дівчатам, і коли він буде дорослим, він одягне собі ще сережку в ніс. Тоді він буде виглядати як знаменитий музикант із телебачення.

Лаура теж завжди одягається в чорне. У неї довге фарбоване волосся, дуже бліде обличчя, і вона сильно фарбує собі брови й вії. На щоках вона іноді малює олівцем сльози або маленьке сердечко. Вона також носить сережки та підвіски. Лаура хоче бути схожою на японську ляльку або на героїв із азіатських історій. Вона не любить таку музику, яку слухає Марек. Вона вважає за краще слухати японські пісні з інтернету, дивитися мультфільми й читати комікси. Іноді запрошує друзів і пригощає їх японськими стравами з рису, морських водоростей і сирої риби. Фу, я б ніколи

цього не з'їла! Дідусь сказав, що це називається суші. За його словами, це дуже смачно.

Видно, що Марек і Лаура закохані один в одного. Вони ходять за ручку по вулиці або сидять у кінотеатрі в останньому ряду й цілуються. Вони, мабуть, думають, що за ними тоді ніхто не спостерігає. Мама вважає, що в їхньому віці всі так роблять, бо є час зустрічатися з різними людьми й шукати своє місце в житті. Може колись я це зрозумію. Зараз я впевнена, що моє місце в будинку з Батьками й Дідусем.

Навіть якщо хтось дивно одягається або зустрічається з незвичайними людьми, це не означає, що в нього поганий характер. Кожен має право одягатися й зачісуватися так, як хоче, слухати улюблену музику й дружити з людьми, які йому подобаються. Якби всі одягалися й робили одне й те ж, це було б просто нудно. З різними людьми світ веселіше і яскравіше.

Шістнадцяте знайомство

Родина Тітки Герти

На початку листопада ми завжди ходимо запалювати вогники на могилах. Тоді ми згадуємо людей, які померли. Протягом року ми частіше відвідуємо й упорядковуємо могили родичів, але восени ми також вирушаємо туди, де лежать люди, відомі мені тільки за розповідями діда й батьків, солдати, вбиті під час війни, й перші жителі нашого містечка. Ми завжди йдемо на могилу тітки Герти й дядька Ромуальда.

Коли я була ще маленькою (настільки, що не пам'ятаю), в мене часто боліло горло. Я не могла регулярно ходити в ясла, тому що постійно хворіла. Мама й тато не могли доглядати за мною вдома, тому що їм доводилося працювати. Тому вони попросили допомогти сусідській родині подбати про мене під час їх відсутності. Це були дуже цікаві люди: тітка Герта, дядько Ромуальд і їхні діти – Бася, Іренка, Петро й Едек.

Тітка Герта народилася в Німеччині. Її батько був шахтарем, і коли в Польщі скінчилася робота, він поїхав саме туди. Коли тітка була маленькою дівчинкою, вона грала зі своїми подругами у дворі й відмінно навчилася говорити німецькою. Вона говорила цією мовою навіть краще, ніж польською, бо нею говорили в школі, в магазинах і на вулиці. Але одного разу почалася війна, і родині довелося повернутися до Польщі.

Дядько Ромуальд був литовцем. Коли почалася війна, він на кілька років потрапив в армію. Після закінчення боїв його загін зупинився в містечку, де ми всі сьогодні живемо. Тут ще можна було знайти міни й бомби. Дядько і його колеги отримали наказ очистити від них місто. На жаль, під час виконання завдання одна міна вибухнула й серйозно поранила його.

Коли дядько Ромуальд лежав у лікарні, він познайомився з тіткою Гертою, яка доглядала за ним багато міся-

ців: годувала, змінювала пов'язки й супроводжувала на прогулянках. Дядько так і не оговтався й не зміг повернутися на батьківщину. На щастя, він закохався в тітку Герту, і вона дуже його любила. Вони вирішили одружитися й залишитися в нашому містечку.

Не всім жителям вони відразу сподобалися. Вони пам'ятали солдатів різних армій, які, проходячи через містечко, спалювали безліч будинків і завдавали людям біль. Тітка й дядько ще довго не дуже добре говорили польською, тому їх вважали чужими. Однак, коли вони створили сім'ю й багато років працювали, подружилися з численними людьми й допомагали іншим, врешті-решт люди стали ставитися до них як до своїх. Одним із їхніх перших друзів був Дідусь, який знав іноземні мови й легко міг поговорити з ними.

Тому Бася, Іренка, Петрусь й Едек виховувалися в будинку, де говорили трьома мовами: німецькою, литовською та польською. Добре, чи не так? Але в ті часи це не віталось. Дідусь розповідав, що багато людей їм дуже заздрили. Деякі досі називали їх шпигунами або зрадниками тільки тому, що іноді не могли використовувати правильний вислів. Тільки викладачі в школі розуміли, як їм важко, і намагалися допомагати.

Дідусь каже, що після війни чи іншої катастрофи люди бояться за свою долю, бо пам'ятають страшні моменти з минулого. Деякі тоді навіть ображають невинних дітей, звинувачуючи їх у помилках батьків, бабусь і дідусів. Так, Бася, Іренка, Петро й Едек мали купу неприємностей – не тільки через мову, а й через релігію.

Тітка Герта виховувалася в католицькій релігії, а дядько Ромуальд – у православній. Ці релігії дуже схожі, але люди

іноді не помічають цього й хотіли б, щоб всі молилися так само, як і вони. У будинку тітки Герти й дядька Ромуальда діти завжди молилися разом із батьками, з книг, написаних різними алфавітами, і співали пісні на різних мовах. Навіть свята відзначали двічі, тому що в кожній релігії є інший календар.

Коли Бася, Іренка, Петро й Едек вирости й створили свої сім'ї, вони стали вчити своїх дітей поважати кожну релігію, тому що знали, що кожна з них має свою цінність. Мама вважає, що це дуже добре, тому що сьогодні набагато простіше, ніж колись, зустріти людей, які вірять у різні речі. Вони приїжджають із країн, де моляться іншими мовами й інакше, ніж у нас; вони відзначають інші свята й читають інші книги, але, як і в усьому світі, всі хочуть жити в мирі і радості.

Дідусь каже, що ми запалюємо вогники на могилах тітки Герти й дядька Ромуальда, щоб показати, що ми їх любимо, пам'ятаємо, як вони виховували своїх дітей, і поважаємо те, що було важливо для них.

Навіть, якщо люди говорять різними мовами й моляться по-різному, кожен із них хоче жити в мирі і радості. Якщо ви любите когось, неважливо, яку релігію він сповідує або з якого куточка світу, важливо тільки те, яка він людина.

Сімнадцяте знайомство

Кім, Алекс й Еліна

Незабаром будуть канікули. Не можу дочекатися! Не потрібно буде рано вставати в школу, і я зможу грати весь день. Минулого року я провела два тижні в таборі. Це така довга зустріч для дітей, які приїжджають без батьків і сплять у дерев'яних будиночках або в школі. За ними доглядають студенти й вчителі. Це було дуже приємно, тому що в нас були різні поїздки, ігри та конкурси, і я познайомила з багатьма дітьми мого віку. До того ж ми вивчали мову есперанто, щоб нам було легше спілкуватися.

Я вже не пам'ятаю всіх дітей, але найбільше мені подобалося грати з дітьми з інших країн. Дідусь каже, що добре знати таких людей, тому що від них можна багато чому навчитися. Ви також можете відправляти листівки й дзвонити один одному, щоб дізнатися, як справи в далеких краях. Мої друзі з табору – Кім, Алекс й Еліна.

Кім в'єтнамець. Він менший за інших дітей його віку, тому що в його країні люди дрібної статури. У нього чорне міцне волосся, розкосі очі й шкіра трохи темніше моєї. Він приїхав у нашу країну в животі своєї мами й народився вже тут. Ось чому йому дозволили залишитися, і його мама могла привезти свою сім'ю. Кім відмінно говорить нашою мовою і, звичайно ж, в'єтнамською теж. Він ходить у таку ж школу, як я, і всі люблять його, бо він дуже милий.

Батьки Кіма керують невеликим рестораном. У ньому готують смачні страви, які приправляють, як у їхній країні. Дідусь розповідав мені, що у В'єтнамі замість хліба люди їдять рис. Навіть коли на вулиці дуже тепло, вони їдять гарячі супи. Замість виделок і ложок використовують спеціальні палички. Цікаво, чи не так? Кім навчав мене їсти паличками, але у мене були проблеми з цим, і я просто забруднилася. Ми всі дуже сміялися над цим, але

Кім запевнив, що, коли я потренуюся, в мене обов'язково вийде.

Алекс й Еліна живуть у таборі біженців. Це такий особливий будинок, у якому можуть сховатися люди з різних країн. Вони повинні були тікати або втратили все своє майно, тому що була війна або якась велика катастрофа (повінь, пожежа або вибух атомної електростанції). Переважно вони нічого не могли взяти з собою, тому вони дуже бідні. Деякі з них раніше жили в таборах біженців в інших державах. Вони говорять різними мовами, шукають роботу й сильно сумують за своїми родичами. Вони хотіли б привезти їх сюди й залишитися назавжди, але невідомо, чи вдасться їм це зробити. Вони не впевнені, де вони будуть через рік або навіть через кілька днів.

Біженцями з усього світу займаються хороші люди, які працюють у спеціальних організаціях. Вони допомагають їм у країнах походження, будують наметові містечка, збирають для них їжу, ліки та одяг. Коли хтось важко хворий або погані люди хочуть заподіяти йому шкоду, іноді його потрібно відправити в іншу державу. Тоді співробітники таких організацій допомагають підготувати документи й квитки на проїзд.

Деякі біженці просять поганих людей вивезти їх із країни без документів. Як тільки вони заплатять за це багато грошей, вони ховаються у вантажівці або на кораблі й вночі намагаються перетнути кордон, щоб дістатися до більш багатой країни, де було б безпечно. Тоді їх часто ловлять поліцейські й багатьох відправляють додому. Тільки деяким вдається втекти й знайти найкраще місце для життя. Однак навіть у них немає документів, і вони

дуже бояться, що одного разу їх посадять у в'язницю або відправлять туди, звідки вони втекли.

Можна зустріти людей, які не люблять не тільки біженців, а й взагалі іноземців. Це дратує їх тим, що в них інший колір шкіри або форма очей. Вони називають їх ніграми, жовтими або білими, і вважають їх гіршими, менш розумними й менш цінними. Це називається расизм.

Алекс і його сім'я з Африки. У них чорна шкіра й класне кучеряве волосся. Я б теж хотіла таке! Алекс сліпий. Він захворів, коли був маленьким, але в його країні його не змогли вилікувати. Разом із батьками він приїхав до Польщі на операцію. На жаль, навіть тут лікарі нічого не могли для нього зробити, тому що хвороба вже була дуже розвинена. Тим часом у його країні почалася війна, і вони не могли повернутися додому. І так вони залишалися в нас, принаймні, доти, доки їх країна не буде в безпеці.

Еліна приїхала з далекої Чечні й батьків у неї немає. Її батька вбили під час війни, а маму вбили, коли на їх будинок впала бомба. Еліна бачила, як вона лежала під уламками, але допомогти їй вже було не можна. І тому Еліна зараз трохи дивна. Коли в таборі в нас був конкурс мистецтв, усі діти малювали різнокольорові квіти, море та іграшки, а малюнки Еліни завжди були чорними. На них були зображені згорілі будинки, літаки, що скидають бомби, й вбиті люди. Ночами Еліна часто кричить уві сні, а потім плаче до ранку.

Навіть якщо в когось інший колір шкіри, він здалеку й живе в таборі біженців, це не означає, що він погана людина, і ви повинні уникати його. Не в кожній країні безпечно, вистачає на всіх роботи й продовольства. Багато людей шукають підтримку там, де інші можуть піклуватися про них і ділитися тим, що в них є. Кожен із нас може відчувати такі проблеми, тому допомога біженцям – це звичайний людський обов'язок.

Післямова автора

Дорогі Діти!

Ось Каміла розповіла вам про свої знайомства з Іншими, тобто з людьми, які з різних причин виділяються з оточення. Звичайно, у ваших містах і сім'ях, а також у колі знайомих і друзів ви теж зустрінете Інших. Можливо, ви й самі вважаєте себе такими. Це здорово!

З Іншими світ стає більш цікавим, і кожен день приносить нові можливості для зустрічі з цікавими людьми, спілкування з ними й спостереження за їх життям і проблемами. Деяких ви бачите щодня на вулицях своїх міст і селищ або на сільських дорогах. Інших ви знаєте з книг, телебачення та інтернету, за розповідями дорослих і однолітків...

Нехай кожна зустріч дасть вам можливість дізнатися щось нове про людей, їх звичаї і справи. Чим краще ви дізнаєтеся про одне одного, тим легше вам буде спілкуватися,

незважаючи на ваші розбіжності. Від взаємного пізнання й взаєморозуміння є лише невеликий крок до дружби й до спільних експедицій із відкриття великого, прекрасного світу.

Бажаю вам таких зустрічей і експедицій якомога більше!

Пшемислав Павел Гжибовскі – викладач кафедри педагогіки університету Казимира Великого в Бидгощі. Його цікавлять питання, пов'язані з міжкультурною освітою; освітою в складних середовищах; танатопедагогікою, а також сміх як фактор освіти й поліпшення якості життя. Координатор «Міжшкільника Форуму молодих педагогів при Комітеті педагогічних наук PAN»; завідувач академічним волонтерським центром УКВ; есперантист і волонтер руху докторів-клоунів. Вибрані публікації: «Доктор Клоун! Сміхотерапія, волонтерство, міжкультурна освіта»; «Сміх в освіті»; «Від шкільної спільноти сміху до міжкультурної освіти»; «Сміх життя і смерті. Особисті історії від освіти до пам'яті про окупацію, гетто та концентраційні табори».

Веб-сайт: <https://strefa.academia.edu/PrzemyslawGrzybowski>

Луцина Фіц – художниця-аматорка оселилася в Барчіні. Любителька міжнародного листування, мистецтва в будь-якому вигляді, гарного літературного твору і ще кращої дружби. Авторка циклу картин «Чотири пори року», портрети й пластичні композиції з полімерної глини. Малює маслом, акрилом, сухою пастеллю й художнім олівцем. Її улюблена техніка живопису – акварель.

Вона також веде блог: <http://witaj-w-atelier.blogspot.com>

«Знайомства з іншими» – це велика ілюстрована колекція з сімнадцяти оповідань про людей, які виділяються в певному ставленні, зазвичай сприймаються як незрозумілі, химерні, абсолютно небезпечні, які є предметом пліток і стереотипних думок – часто несправедливих й образливих. Головна героїня оповідань Каміла знайомиться з людьми з інвалідністю, хворими, старими, з людьми інших народів і культур, релігій, що відрізняються стилем життя й можливостями. Їх нинішня ситуація зазвичай є результатом подій минулого, які сформували їх характер, погляди на світ і вплинули на поведінку. Каміла дізнається, що не всі люди однакові, але вони однаково важливі й однаково заслуговують поваги, дружби та любові.

Основний зміст виховання, що лежить в основі знайомств з іншими – це терпимість, повага до несхожості, переконання в необхідності пізнати іншу людину, перш ніж висловити про нього думку й почати оцінювати його поведінку.

Книга призначена для дітей віком від 6 до 10 років. Вона може слугувати для сім'ї в домашньому комфорті або на уроках і позакласних заходах. Вона, безумовно, зацікавить викладачів, студентів соціальних і гуманітарних наук, гуртків, членів громадських організацій, волонтерів тощо.

Фрагменти видавничих рецензій

«Книга являє собою введення в актуальну проблематику розуміння культурних відмінностей. Готує до діалогової взаємодії з представниками інших культур. Вона розвиває в дітей здатність формулювати питання про вплив соціуму на інших. Це спонукає читача також шукати у своєму місцевому середовищі людей, що відрізняються у багатьох відношеннях, часто не розуміють навколишнє середовище. Учителям ця книга надає методичний матеріал, корисний для розробки педагогічних ситуацій, що сприяють розвитку й формуванню ідентичності дитини; протидії забобонам та дискримінації за ознакою етнічної приналежності, національності, віку, працездатності, конфесійної, релігійної, лінгвістичної та інших причин. Уміщені в ній розповіді борються з інакшістю і різномірністю людей, розвивають чутливість до іншої людини».

*д.н. Аліна Шурек-Борута, проф. УС
– Сілезький університет у Цешині,
Факультет етнології та наук про освіту*

«Тематика книги пов'язана з проблемами мультикультуралізму сучасних суспільств. Автор розробив тексти, покликані наблизити читачів до питань дискримінації інших, пробудження толерантності та позитивного ставлення до культурної невідповідності. Порушені проблеми здаються актуальними, особливо на тлі недавніх подій (...), пов'язаних із реакцією на присутність іммігрантів. У зв'язку з глобалізацією та відкриттям кордонів культурна диференціація поглиблюватиметься (...), тому будь-яка публікація, яка може допомогти суспільству протистояти цьому явищу, буде цінна».

*док. Бассам Аоуїл, проф. УКВ
– Університет Казимира Великого в Бидгощі,
факультет педагогіки та психології*

Польську версію книги Зустрічі з Іншими. Читанки для міжкультурної освіти можна завантажити безкоштовно та в повному обсязі з веб-сайту видавництва «Імпульс»: https://www.impulsoficyna.com.pl/pedagogika-ogolna/2341-1855-spotkania-z-innymi-czytanka-do-edukacji-miedzykulturowej-e-book-pdf.html#/47-ksiazka_elektroniczna_e_book-pdf_wersja_jezykowa_polska.

На сайті видавництва «Імпульс» також доступні переклади Зустріч з Іншими на есперанто, перську та курдську мови сорані.

Wersję polską książki Spotkania z Innymi. Czytanki do edukacji międzykulturowej można pobrać bezpłatnie i w całości ze strony Oficyny Wydawniczej „Impuls”. Dostępne są tam także tłumaczenia na język esperanto, perski oraz kurdyjski sorani.

УНІВЕРСИТЕТ КАЗИМИРА ВЕЛИКОГО В БИДГОЩІ

Проректор до справ студентських і якості освіти

вул. Я.К. Ходкевича 30
85-064 Б идгощ
тел. 52 34 19 319
prorektor.studia@ukw.edu.pl

Відділ рекрутації і справ студентських

вул. Лужицька 24 (студентський гуртожиток ном. 1)
85-096 Бидгощ
тел. 52 38 92 811, 52 32 06 778
rekrutacja@ukw.edu.pl

«Welcome Centre»

Відділ міжнародної співпраці

вул. Я.К. Ходкевича 30, корпус В, каб.209
85-064 Бидгощ
тел. 52 34 19 389
welcome@ukw.edu.pl

Відділ маркетингу

вул. Я.К. Ходкевича 30, каб. 1
85-064 Бидгощ
тел. 52 34 19 175/177/179
promocja@ukw.edu.pl

Відділ педагогіки

вул. Я.К. Ходкевича 30, каб. 21 і 46
85-064 Бидгощ
тел. 52 34 19 308, 52 34 19 360
wydzialpedagogiki@ukw.edu.pl